

GERIADUR BRAS

F. FAVEREAU

brezhoneg-galleg

© Francis Favereau 2020

<http://ffavereau.monsite-orange.fr>

(*évolutif en ligne +100 Mo - tous droits réservés, reproduction interdite*)

C'H

C'H dist. /x/ e penn kentañ hag e penn diwezhañ ur ger d-ll, pe diwar gemmadur K en un deroù ger (e-giz ur *jota* gwan pe wannoc'h, notet /H/ a-w.), mes ral a wech /ɣ/ etre vogalennoù hag en ereeg, pe diwar gemmadur G ; meur a barlant (W, Ku...) a gustum kaoud /h/ pe /H/ 'gozig e peb-lec'h (nemet vb 2 evel MARC'HA) ; notit evit C'HW /hɥ/ W, ha C'HWE-, C'HWI- /fe/, /fi/ - Big. Ki (eus Kemper da Graozon a-w.) & /hj/ aet a-w. da /ç/ W & K-Wi ; implijet e vez ar ger-mell AR dirag /x/ C'H-, namaed e W e-lec'h e vez gwraet g' AN - /ən h\... - (evel dirag un H : en huil / ar c'hwil) ; e skolveurieg e raer a-w. g' H° e lec'h C'H e penn-kentañ ar gerioù peurvuiañ hag atao g' H° e-kreiz avat evel er penn-diwezhañ.

C'HAI (amzer c'hai - RH - kemm.1) > GAI (an amzer / amzer c'hai).

C'HE ! > var. HE !

C'HEUD > HEUD.

-C'HAGN > C'HIGN-C'HAGN (onom. & vb) / GAGN.

C'HERN (NL *Héaux de Bréhat* / Kev Briad - GK kemm. K) > HERN.

C'HIGN-C'HAGN⁺ /xjɲ'xãɲ/ & /hinhãɲ/ n. - onom. (en) *bisbille* (gw. / ar c'hign < kign / a-c'hin & gagn b. : ar c'hign & ar c'hagn / hign° ! hagn° ! - dalbezh c'hign ha c'hegn - W<Drean *constamment ainsi* : c'hign-c'hagn ai oa etrezo (L) *ils étaient en bisbille*, ar re-he 'vez ataw° c'hign-c'hagn (Are, Pll<PM alies) *ils sont toujours en bisbille (à se bouffer le nez etc.)*

C'HIGN-C'HAGNal /xjɲ'xãɲəl/ & /hin'hãɲəl/ vb *être en bisbille* (Ph) & (se) *disputailler* : delc'hen da c'hign-c'hagnañ (& en em chikanal - daou bried - Pll<MC *continuer à se disputer ainsi*).

C'HO ! > HO !

C'HOALat* (W<Heneu & h-br hoel(iom) - LF 213) > C'HWALat* / HOAL-

C'HOALEN (Li<YR gros & gwenn, NF Loaleneur / NL Olen) > HOLEN.

C'HOANENN (unan. - Ph & Li<YR / NF Hoanen & Hoen) > C'HWENN.

C'HOANT⁺ (1) /xwãnt/ a-w. /hwen\ / E, /hwãnt/ W n.-où,-choù *désir, envie (de manger & faim - loc' / appétit* - br-kr J. 16° Hoant cousquet *Envie de dormir*, h-br huant, uuant, kmg chwant, iw g sa(i)nt, gln suante - *par envie* & Adianti ; br-kr 16° hoant & gant hoent, (tut) a drouc hoant (*gens à la méchante envie*, S.Guenole 16° ha terryf hoant an galantet *faire passer l'envie aux prétendants*, J. 16° Hoant meur (douz gulet me amoa & hoant amoa) *J'avais grande envie*, dre drouc hoant ; B. 1908 ar c'hoant dibri a zeu gwelloc'h *l'appétit vient mieux ainsi* : c'hoant kousket, pourmen, gounit / c'hoant dibri'... (Ph) *envie de dormir, de se promener, de gagner, de manger (donc faim)...* & mil inervet g'ar c'hoant kousket (Ph alies - dre fent) *si énervé qu'il ne pouvait s'endormir*, (gant) ar c'hoant dimeziñ *d'envie de se marier*, (savet e-barzh ma fenn) ar c'hoant da gompoziñ (YP Pll) *l'envie de composer (me vint à l'esprit* - araog. DA war-lerc'h ar vb KAOUT hag ar ger-mell KTW : c'hoant da vont / c'hoant kousket), c'hoant 'm boa da laret dit (Ph) *j'avais envie de te dire / je voulais te dire*, ma 'c'h eus / ma feus c'hoant (Ph & Ku / T ma teus c'hoant & ma 'peus c'hoant L...) *si tu as envie* & ma te c'hoant /ma te 'hwãnt/ (J.Floc'h bet maer Pañvrid<RKB - furm boas) *si tu veux* (&

alies Ph mar keres), c'hoant 'n'a da c'hoari un zu (Pll) *il avait envie de baiser une black*, hi 'neus c'hoant da gaout tud 'fes'on (Pll - da lojerien) *elle veut, elle, des locataires corrects*, ober hervez e c'hoant *agir selon leur désir*; bet he deus he c'hoant *elle a obtenu satisfaction*, (ne) roin ket dit ma c'halon hervez da c'hoant (kan. Skr) *je ne te donnerai pas mon coeur comme tu le désires*, an daou all 'n'a bet c'hoant d'ober fars d'añ (Ku - "wan(t)" *les deux autres eurent envie de lui faire un tour*), an hani en deus argant / en deus e c'hoant (W<Drean *qui a de l'argent réalise ses envies*), & marvet e-kreiz e hoant (kan. W / *resté sur sa faim* & e barr e oed *mort à la fleur de l'âge*), diouzh c'hoant ub *à la discrétion (de)*, c'hoant vras *grande envie*, (chom) etre daou c'hoant *partagé entre deux désirs*, c'hoant du (Ph alies) *énorme envie*, c'hoant paotr pe blac'h *envie de sexe* (c'hoant 'feus ?), c'hoant kaout *appétence* (& gout / goudig L & c'hwiti - *surt' sexuelle*), c'hoant (-debrñ) *appétit* (& *loc' faim* E, W – ALBB n. 492), NL Kerhouant (W).

C'HOANT- (T : ur c'hoant 'hini *un joli - véhicule etc.* & ur c'haer 'baotr, ur vra' a blac'h : unan koant / ar C'hoant NF Le Coant, var. Coënt - E-Ku / Ph & Are...) > KOANT.

C'HOANTAat⁺ /xwãnta:d\/, /hwãntad\| vb 2 *désirer, envier* (M. 16° hoantat *muy désirer plus*, S.Barba 16° ouz da hoantat *te désirant / ta main*, S.Gwenole 16° en poent men hoanta *au moment où il le désire* & c'hoantiñ kan.T ; kmg c'hwantu /-ta *to desire* ; B. 1912 mar c'hoantaer kaoud diwarni eul leue mad *si l'on désire en obtenir un beau veau*) : n'eo ket deuet ha koulskoude 'c'hoantae (Ph) *il n'est pas venu et pourtant il en avait envie*, 'n aotrou person eus a Bleiben / 'noa c'hoantaet ka^{ou}d un anduilhenn (kan. Are & K *le recteur de Pleyben désira avoir une andouille...*)

C'HOANTADENN⁺ /xwãnta:døn/, /hwãntadøn/ var. C'HOANTAENN /xwãntaen/ & /xwãnteen/ Ki b.-où *envie (subite comme de peau / désir* Go<KC ; P. Proux 19° abaoe an devez milliget ma chansas d'hor mamm gentan kaoud eur c'hoantadenn avalou *depuis le jour maudit où notre ancêtre fut prise d'une envie de pommes*, B. 1905 e c'hoantadenn / fas) : ur c'hoantadenn ruz war he fas^s (Ph) *une envie de vin sur le visage*.

C'HOANTAENN (var. KL) > C'HOANTADENN.

C'HOANTAER /xwãntaer/, var.-our /hwãntaur/ W g.-(er)ion b.1 *envieux,-se (personne)* : ur c'hoantaour (Wu<Drean / KL c'hoantuzenn-ed).

C'HOANTAPL* /xwãntapl/, /hwãntap\| ad. *désirable, enviable* : pegen c'hoantabl^c ar per ! (estl.) *que les poires faisaient envie !*

C'HOANTASIK (& var. T : /xwãntasig\k/ T<JG & BH Klerg) > C'HOANTAUS.

C'HOANTAUS /xwãntayz\|s/, a-w. (c'hoanteüs) /hwãnteyz\|s/ & (c'hoentaus) /hwen'tayz\|s/ E *envieux,-se,-ment* (B. 1912 daoulagad c'hoanteüs) : daoulagad c'hoantaus *yeux envieux* (& c'hoantus / c'hoantuzenn,-iñ).

C'HOANTEG /xwãntæg\k/, /hwãntæg\k/ ad.(-ek* & c'hoantik* da zeskiñ Dp, Y.Gow) *avide,-ment, cupide,-ment, & désireux,-se (d'apprendre - br-kr 16° en Landevennec hoantec, ent hoantec adv. & ez hoantec avidement, Buhez 16° Hoantec ez-eu claff gant auy il est désireux, malade d'envie, & hoantec ha secret, M. 16° den hoantec de corff l'homme zélé à son corps, mar hoantec aussi désireux fût-il, DJ 16° hoantec da sycour désireux d'aider, Am.17° c'hoantecq me'r reucgo : roego je le déchirerai goulûment / avec soin, kmg chwannog rager, greedy)* : ha 'selle c'hoanteg oute *et les regardait avec envie*, c'hoanteg da gombatiñ (J.Conan c1800 hoantec *désireux de combattre*).

C'HOANTEGEZH /xwãnt'è:gəz\|s/, /hwãntəjeh\|x/ b.-ioù *avidité, cupidité* (P. Proux 19° ar c'hoantegez da gaoud yalc'h eur bennherez *l'avidité afin d'obtenir la bourse d'une héritière*) : huanadenn ar c'hoantegezh *le soupir d'avidité*, c'hoantegezhioù mezhus *cupidités honteuses ou coupables*.

C'HOANTEL (h-br co-uantolion (co)passionné - LF 214) > C'HOANT-...

C'HOANTENN /hwãnten/ W b-ed (W<Drean "envie" / ur goantenn *jolie fille*).

C'HOANTEÛS (var. & 'hoentaus - E) > C'HOANTAUS / C'HOANTUS...

C'HOANTIDIG /xwãnti:dig\k/, /hwãntədij\c/ ad. (-ik* / g.-ien) *concupiscent,-e*.

C'HOANTIDIGEZH /xwãnti'di:gəz\|s/, /hwãntədijeh\|x/ b.-ioù *concupiscence*.

C'HOANTIK* (Dp, Y.Gow : c'hoantik da ober *désireux de faire*) > C'HOANTEG.

C'HOANTIñ (hapax / T & kmg chwantu /-a) > C'HOANTAat*

C'HOANTUS⁺ /'xwãntyzs/, /'hwãntəz\, /hwãntyzs/ ad. *désireux,-se, envieus,-se* (br-kr S.Barba 16° ardent hoantus *désirant ardemment*, kmg chwantus *desirous, lustful* ; B. 1905 - lizer - d'ho mestrez pe d'ho c'hoantus *lettre à votre fiancée ou désirée*) : c'hoantus evel gwragez dougerazed *sujette aux envies comme femmes enceintes*, Kalon an den a zo c'hoantuz° / P'en-nevez bet gwenn e houlen ruz (VF *Le coeur de l'homme est envieus, dès qu'il obtient le blanc il exige le rouge - adage*), n'eus ket c'hoantusoc'h tra erbed 'med barailhad a veg da veg *il n'y a rien de plus contagieux que de bâiller* (NALBB n. 440/142 Groe Wi & tud c'hoantuz° T<JG), n'eo ket ur vicher forzh c'hoantus (Wi<FL *ce n'est pas un métier très désirable*), ne oa ket c'hoantus d'ont da vale / da vont (*il n'était pas désireus d'aller marcher* – Go<FP / c'hoantaus, c'hoanteüs), ho mestrez pe ho c'hoantus (*votre fiancée ou votre promise* / ho koantis Ph & o c'hoantiz*).

C'HOANTUZENN /'xwãnty:zen/, /hwãnty:zən\ b.-ed *personne désireuse / bête envieuse de tout* (KL<Ch.Gall buoc'h, maouez & Ph / c'hoantus) : gwashoc'h c'hoantuzenn (KL *de pire jalouse*), kalz c'hoantuzennoù zo bar vro ! (Ph) *il y en a des personnes envieuses des autres dans le coin !*

C'HOANTUZENNiñ /xwãnty'zeni/, /hwãnty'zeni/ KL vb *désirer (jalousement / c'hoantus-enn)* : arabad laosker an heni all da c'hoantuzenniñ, peotramant e laki anehi da goll he leue (KL<Ch.Gall) *il ne faut pas laisser l'autre - vache - avoir envie, sinon elle perdra son veau* (& L<MM).

C'HOAO > C'HWAO.

C'HOAR⁺ /xwa:r/, a-w. /'xoar/ L, C'HOER /hwɛ:r/ E & Big.-Ki, /hwe:r/ W, bih.-IG b.-ezed*° (c'hoarezed) /xwa're:zədt/, /hwerəzedt/ *sœur* (h-br guoer, br-kr hoer, hoar, J. 16° Ma hoer, kmg chwaer *sister*, iwg siúr : *seurez*, & deirfiúr < dearbh-shiúr *true sister*, gln suior(ebe) *Instrumental pl. : avec les sœurs* - PYL – ie - *soror lat. / sororité*, ALBB n. 331 & NALBB n. 581-2 *ma / mes soeurs*) : peogwir 'm eus ur c'hoar eno (Pll) *puisque j'y ai une soeur (qui y habite)*, ma c'hoar zo 'telc'hen ur feurm /mə'hwæ:r/ (Ku) *ma soeur tient une ferme*, reiñ da'z c'hoar *donner à ta soeur* /di'hwæ:r/ (Ph & d'ho c'hoar /do'xwæ:r/) *à votre soeur*, hennezh 'vez kousket gant ma c'hoar (Ph *hum'*) *c'est mon beaufr'*, c'hoar eo da'm heni (fig. T *elle a un air de famille avec la mienne*), ma c'hoarig *ma soeurette*, & (*parf. - soeur*) *jumelle* (& breurig / gevelled & gevellezed), diw c'hoarig he deus bet (Ph) *elle a eu deux petites jumelles*, kentañ hani 'm'a gwelet pa oan erru em bro / oa ma c'hoarig krouèdur, hounnezh ('tae) da'm saludo (kan. Ph<Goadeq *la première que je vis arrivé au pays ce fut ma jumelle venant, elle, me saluer*), & ma 'hoer (rim. W<FL *ma soeur - quiproquo hum' / "ma cire"* koer : koar), c'hoar-gaer l.-esed°-kaer (*belle-soeur - par alliance*, W c'hoareg / lesc'hoar *demi-soeur*), c'hoar-vager l.-ezed-magerezed (*soeur d'adoption*, & c'hoar-laezh *soeur de lait*), c'hoär wenn /hwer'ʧen/ W *soeur blanche* & seurezed gwenn (Ph) *filles du Saint-Esprit (de l'école de Carnoët skol seurezed gwenn Karnoed - Taldir, & seurezed gwenn Sant-Brieg FV les soeurs de Saint-Brieuc...)*

C'HOAR(E / NF Le Houarer < Teleg. / h-br guar, guari / huari LF & *petra 'hoare ? qu'advient-il / petra 'c'hoari ?* & ne ket evelse e c'hoare 19° F&B *ce n'est pas ainsi que ça fonctionne* / kmg-kr chwaru *to happen* / chwarae : c'hoari) > C'HOARI / C'HOARVEZ...

C'HOAREG /hwereg/k/ W b.-ed *belle-sœur* (W & c'hoar-gaer hepken KLT).

C'HOARER (NF Le Houarer / vb) > C'HOAR(E)...

C'HOARI⁺ /'xwa:ri/, a-w. L /'xoari/ & /xo'a:ri/, /hwari/ W, & /hwaj/ KT n.-où *jeu, & (bien du) sport (fig.)*, vb *jouer, & jongler (fig. / avec)*, (*parf.*) *survenir* (br-kr J. 16° dre nep hoary *en nul cas / nulle circonstance*, S.Barba 16° Pebez hoary on be ny quen ? *Quel divertissement aurons nous d'autre ?*, h-br guari, huari, & guaruu *advint*, kmg chwarae,-re n. & vb & chwaru *to happen*, kmg-kr gware / chware, e c'hoare 19° F&B & *brettonisme du "(h)uari"* & gallo < DG bec'h, jeu - *"du jeu"* ! gallo ; B. 1905 c'hoari gaer - goude an haoriadeg *de l'amusement - après l'écobuage*, 1904 c'hoariet ho penn ! *faites-en à votre tête ! / amusez-vous bien !*) : ur c'hoari vad 'teus ? *as-tu du (bon) jeu ? (aux cartes)*, ur c'hoari vad (FK / c'hoari baour, c'hoari dreut *pauvre jeu & maigre jeu*), an dra-se zo ur c'hoari all *c'est une autre affaire*, ur c'hoari oa degouezhet eno (e Leme'eg Pll pe lost 'n Argoad - Karnoed) *un drôle de truc était arrivé là* & ur 'c'hwa'i' zo degou'et gant Simonn' (Pll) *il est arrivé un truc bizarre à Simonne*, ar perzhier-mor oa bet ar c'hoari etre an diw° arme (Pll<PM) *les ports*

furent le théâtre d'opérations entre les deux armées, c'hoa'i zo bet ! (Ph) il y a eu du cirque, c'hoa'i 'm eus kerzhed ! (bec'h, poan) j'ai bien du mal à marcher & c'hoari 'sevel ma c'hein (Ph-Ku T : bec'h, poan, c'hoari a-walc'h 'm eus gantañ - L & chati / darbar T) il me donne assez de souci, ar c'hoari dotu pe c'hoari horell (Ph) le jeu de crosse, ar c'hoari koukou cache-cache, & la drague, ar c'hoari sac'h la tombola, c'hoari gaer la belle vie, la dolce vita, & de bonnes affaires : hennezh a ra c'hoari gaer il a la belle vie, c'hoari gaer / ma 'peus un devezhiataer (rim. Go<FP) c'est la belle vie si tu as un journalier, hoari-gaer (gete Wu<LB s'amusement), c'hoariou a denn da drougou / drugow / (Prl) ces jeux (de mains / de vilains) finissent mal, c'hoari(ou) krañv (Wu & /huri'krã/ Baod) jeux de coquins, saltimbanques, tri c'hoari (anc') suite de dances dite "trihory" (Helias), (vb) labourad n'eo ket c'hoari ! travailler n'est pas jouer / un jeu !, aet da c'hoari gantañ allé jouer avec lui (ou bosser, tafer etc.), c'hoari kartoù & c'hoa'i 'r c'hartoù pe an dominoioù jouer aux cartes, c'hoari dominoioù jouer aux dominos, c'hoari teatr faire du théâtre / c'hoari pezh (c'hoariya <-ma : lec'h / aet ar pezh c'hoari gantoñ ! Dp il empocha la mise), c'hoari ! /hwa'riv\ɸ/ (Ph) joue !, c'hoari akordeon pe banjo jouer de l'accordéon, du banjo (alies SON,-iñ violon, g'ar gitar, piano), c'hoari mil ha kazh jouer à ce jeu (de lotterie), c'hoari da vad pe da fall pour de bon ou pour rire, me n'on ket evit c'hoari ganit (Ph) je ne puis rivaliser avec toi, c'hoari ouzh ub se mesurer à q^m, c'hoari war an dud (er politik - maer Bulad T<SL s'en prendre aux personnes, non aux idées), c'hoari gatig (Prl rivalité & rivalisant / kenti(g)-kenta(ñ) & heli-gentañ / hale-gento Ph / L chao-genta° & helebini T émulation), c'hoari g' ar gountell jouer du couteau, deuet du-mañ da c'hoari g' ar pemoc'h (Pll hum') venu zigouiller le cochon à la maison, bet hennezh 'c'hoari gant ma zele il est venu traficoter ma télé, n'o deus-int mann ebet da c'hoari g' al labour-douar ils n'ont rien à voir avec l'agriculture, piw zo 'c'hoari gant krec'hen lapined bremañ ? (Pll) qui s'intéresse aux peaux de lapin actuellement ?, eñv a c'hoari g' ar brezhoneg i'e lui aussi milite pour le breton, pelec'h 'maout c'hoari ? /'hwa.i/ (Pll) où tu bosses là ?, c'hoari deus noz n'eo ket aes (Pll) pas facile d'agir (ou d'intervenir) de nuit, al laer zo bet 'hoari bar v\Frostel (Ph) il y a eu un cambrioleur au Frostel (cambriolage du restaurant en Plounévezel), ur mañsoner o c'hoari dre varc'had un maçon (auto-entrepreneur) bossant à la tâche, sachit 'ta ha neket c'hoari ! (Ph) bossez donc au lieu e batifoler !, n'on ket evit c'hoari ken ! je n'en peux plus, ne oant ket evit c'hoari plaen (Ph) ils étaient dépassés (au boulot etc.), c'hoa'i a ra ? (Ph > "ça hoaille ?" - bretonnisme : ça gaze ?), petra a c'hoari gantañ ? qu'est-ce qui lui prend ? (& c'hoarvezañ W<LH petra a hoal doc'htoñ ? / hoare - F&B), ne c'hoarie ket gante evel an dez hiziw leur situation alors était différente de l'actuelle, d'ar c'houlz-se oa ar brezel o c'hoari la guerre battait alors son plein, trouz ar gwall vor o c'hoari (kan. Skr) la rumeur de la mer en furie, honnezh he deus c'hoariet warnon reiñ an dra-se dezhi elle m'a bassiné / a insisté pour que je lui donne, c'hoariat /'hwarjød\ɸ/ gronder, râler (fig.), ar wreg 'h a da c'hoariad damaik (Ph) ma bonne femme va gueuler t'à l'heure ! / 'hoaillet' g' ar wreg /'hwajet/ Are-Ph engueulé par sa femme), ma zad-kozh 'n'a "hoaiet" ma zad (chikanet, gourdrouzet - Bolazeg Are mon grand-père engueula mon père & ni oa bet 'hoariet Lgd /hwajət/ KW on s'est fait engueuler !), & c'hoari g' ub /hwori/ (Wi), é hori g' e v'ouez engueulant, & corrigeant sa femme, pp horiet enguilandé & 'm eus int kleùet é hori etreze Wu<Drean je les ai surpris se disputant, c'hoant da c'hoari un' zu (Pll) envie de baiser une black, n'eo ket bet c'hoariet gwech ebet c'hoazh elle n'a jamais été baisée & c'hoari koukou baiser, c'hoari g' e flip queuter / masturbur, c'hoariet eo bet n'oùn ket pet gwech (Ph) il s'est fait entubé bien souvent, c'hoari e baotr, e gi, e ziaoul faire le jeune homme, le chien, jouer au diable, c'hoari an taol faire une scène, c'hoari d'ar c'hlañv (L) jouer au malade, simuler, e rank c'hoari e reuz il faut que ça se passe, gant Ricard 'oant c'hoari (Ph) ils étaient au Ricard, c'hoari bazh-yo(u)d jouer à ce jeu de baz-yod (bretonnisme) / c'hoari 'vazh jouer du bâton (jeu de bâton jeu de Breton), faire le moulinet, chahuter (& divers sens fig.) : dihan da c'hoari 'vazh 'ta ! (Ph) arrête donc de chahuter ! (jeu de bâton jeu de Breton), ma c'halon zo 'c'hoari 'vazh (fig. Pll) c'est mon coeur qui déconne, c'hoari las^s faire les (quatre) cent coups (d'un ancien jeu de lacet à démêler sur table, les mains se croisant) : da'm oad mont da c'hoari las ! (Trebrivan Ku) aller en piste à mon âge ! (& bretonnisme T > du "hoai lass" & c'hoari drammm T<GK faire du tapage), c'hoari e benn faire des siennes, & revendiquer, dañset 'ta bremañ, dañserien, dañset ha c'hoariet ho penn (kan. Ph eh bien dansez maintenant et amusez-vous à votre guise / B.1904 c'hoariet ho penn), an dud a c'hoari o fenn

bremañ (Are<A.Penven maer - F3 *les gens revendiquent à présent*), c'hoari e hent (*se dégager*), c'hoari gant e arc'hant (Go<FP *s'autofinancer*), c'hoari lostig al louarn (T<GK *faire durer*), c'hoari tro (ar blassen...) & c'hoari an dro da... *effectuer le tour (de)* : ur mekanik hag a c'hoari tro ar park *une machine qui fait le tour du champ*, c'hoari an dro d'ar skol (Ph *contourner l'école*), c'hoari tro lost an hiviz raok c'hoari tro lost an iliz (fent Ku<F3 *coucher avant le mariage*).

C'HOARIAD /xwa'riad\/, /hwariad\/ g.(-où - h-br huariat LF / anhuariat *joueur*), & *bon moment* : ur 'hoariad (Ki / roiad-ig) .

C'HOARIADEG⁺ /xwari'a:dəg\k/ b.-où & 2 *jeu collectif & concours, tournoi, (par ext.) bon bout de temps* : ur c'hoariadeg kilhoù (Ph) *un concours de quilles*.

C'HOARIADENN⁺ /xwari'a:dən\, /hwariaden/ b.-où (*partie de*) *jeu, & récital, (fig.) jeu d'enfant* : pebezhañ c'hoariadenn ! *quelle partie !*, an dra-se zo ur c'hoariadenn (Ph) *c'est un jeu d'enfant*.

C'HOARIAT* (var. & "hoillat" - Are-Ku...) > C'HOARI...

C'HOARIDI /xwa'ri:di\, /hwaridi/ g.-où (*l'*) *opéra* (diwar kmg chwaraedy : theatr *theatre* /-ter).

C'HOARIEG /xwa'riəg\k/, /hwariəg\k/, /hwarjəg\k/ ad.(-ek*/ g.-ien b.1 : NF Le Hoariec) *jouasse* (& *joueur,-se - ad.*) : ur bugel c'hoariek (Go /-ell,-er a-w.) *un enfant jouasse*.

C'HOARIELL⁺ /xwa'rijəl\, /xwa'riəl\, /hwarjəl/ var. C'HOARIGELL /hwa'ri:jəl/ Ku<MA b.-où *jouet* : c'hoarielloù evid ar vugale (Ph) *des jouets pour les enfants* / goude torret ma c'hoarier, torret traod an trebe^z (kan. Ar paotr bihan savant ha disoursi - Ph<Goadeg *après avoir cassé mon jouet, il cassa le pied du trépied*) : pebezhañ c'hoariell ! *Wi quel joueur !*

C'HOARIELLAT⁺ /xwari'eləd\/, Ph, /hwarjelad\/ vb *batifoler, folâtrer* (& *perdre ainsi son temps - usu'* ; L.Fl. - houidi - 'c'hoariellat en-dro dezi *canards - batifolant autour d'elle*) : ne chom ket da c'hoariellat ! (Pll pa vez o kargañ foenn 'barzh ar c'harr) *il ne reste pas batifoler (quand il charge du foin dans la charrette)*, é c'hoariellad^e ema bar porzh (Ph) *il est en train de bricoler dans la cour*.

C'HOARIELLEG /xwari'eləg\k/, /hwarieləg\k/ - var.-IG /ig\k/, /eʃc/ T & Go ad. *jouasse*.

C'HOARIELLER⁺ /xwari'elər\, /hwarjələr/ g.-ion b.1 *batifoleur,-se, folâtre, & (piètre) amateur* : c'hoariellerion ya ! (Ph) *de piètres ouvriers ! (gens peu sérieux dans leur activité ou autres...)*

C'HOARIELLEREZH⁺ /xwari'e:lɛ:rəz\/, Ph, /Λɛz\/, L, /hwarielərəz\/, /rɛh\ɔ/ g.-ioù *batifolage, folâtrerie, amateurisme* : n'eo ken c'hoariellerezh (Ph) *ce n'est que de l'amateurisme*.

C'HOARIER⁺ /xwa'rijər\, /xoari'er\, /hwarjer\, var.-our /ur/ g.-(er)ion b.1 (& ad.) *joueur,-se* (& *sens dér.*), g.-ioù *jouet* (kmg chwaraewr *player, actor* / c'hwaraeydd) : c'hoarierion boullou, kartoù *joueurs de boules, de cartes etc.*, c'hoarierion krañv (Wu) *baraquiers, bohémiens (syn.)*, torret ma c'hoarier, torret troad an treber (kan. Ph<Goadeg - Ar paotr bihan savant ha disoursi : c'hoariell *j'ai cassé mon jouet*).

C'HOARIEREZH /xwari'e:rəz\/, /hwarjərəz\/ & /hwarirez\/, /hwariərəh\ɔ/ g.-ioù *concours (pl. & jeux - E & c'hoari'rèz - Wi), & ludisme*.

C'HOARIG (bih.-ig) > C'HOAR.

C'HOARIGAER (& c'hoari-gaer / KAER) > C'HOARI(-GAER).

C'HOARIGAERAT* /xwari'gɛ:rəd\/, /hwarigerad\/ vb *faire la vie* (W<Heneu).

C'HOARIGAN /xwa'ri:gān\, /hwarigān/ g.-où *opéra (syn.)*, bih.-IG *opérette (dér.)*

C'HOARI-GRAN (W<Drean *bohème, bohémien* : arrestit ho c'hoari, c'hoari-gran ! (W<Drean) *arrêtez votre cirque, vous les bohémiens* & c'hoarikraned - l. : en hoarikrañed ag en Ardewen Wu<LB / c'hoarierion-grañv : bohemianed, paotred ar c'huriozitéoù T & K termaji...)

C'HOARILEC'H /xwa'ri:leh\ɔ/, /hwarileh\ɔ/ g.-ioù *odéon (néol.)*

C'HOARIUS /xwa'riyɔs\, /hwarjyɔs\/ ad. *ludique (favorisant le jeu)*.

C'HOARIVA /xwa'ri:va\, /hwariva/ & /xoari'va/ (V. Fave), var. C'HOARIVAN /hwa'ri:vən/ Ph (NL), L g.-où *lieu de jeu, & théâtre - lieu surt'* (h-br guarima gl circus, & kmg-kr guaryua & NL) : Goariva (meur a NL KLT var. Goareva - Briad *grotte préhistorique submergée* / gware^z, & Goarivan L<MM), Pont ar C'hoarivan (Plouger / Plevin & Kareiz pelloc'h - *lieu-dit* Goariva, *lieu-dit* / *Ia Kwai*), ar c'hoariva brezhonek* (& an teatr brezhoneg *théâtre en breton*) / C'hoarivari (strollad W < c'hoa(ri & chari)vari).

C'HOARIVAN (var. NL Ph & L...) > C'HOARIVA.

C'HOARVEZADENN /xwarve'a:dən/, /hwarveadən/ b.-où *survenue*, & (une) *éventualité* : diw pe deir c'hoarvezadenn *deux ou trois occurrences*.

C'HOARVEZañ,-o,-out⁺ /xwar'veə/, /hwar'vew/ Ph, /xwar'vju:d/ Plz Kap<GG, /xwar've:zud/ (L) var. C'HOARVOUT* /xwarvud/, /hwarvud/ vb (C'HOARVEZ- / penngef / BEZañ ha BOUT) *survenir, arriver (fig.) & (néol.) se composer (de... : a c'hoarvez e / eus – h-br guaruu, br-kr J. 16° Petra hoarfe / na galhe hoarvout Qu'arriverait-il, pourrait-il survenir; Hac en divez ez hoarvezo il finira par arriver; hoarvezet en hon metou arrivé parmi nous / A possibl ve ez hoarfe quet Quand bien même cela n'arrivât pas, Goude se ez hoaruee dan roe Après cela il arriva au roi, & hoarvezet goude try dez survenu après trois jours, En lech maz hoarvez Là om cela se passe, S.Barba 16° Petra so dide hoaruezet Que t'est-il arrivé, & pe hoarffhe ce qu'il adviendrait, & Pez digarez so hoaruezet Quel événement sert de prétexte, Pas, an dra se ez hoarffhe quet Non, cela ne se produira pas, Ac eff so hoaruezet netra Si rien n'est arrivé, Hac un dro ez hoaruezo se Ce qui se produira un jour, DJ 16° Quent hoarvot goaz hon en lazomp tuons nous avant que pire ne survienne / hoarvut, hoarvoe /-vez advint, kmg chwara to happen, to come, kng wharfos) : c'hoarve'a' 'ra ganen (kan. Pll Maro ma mestrez) *il m'arrive*, c'hoarve'a' reas k\ganin 'vel gant ur marc'hadour en deus ur vatimant é navigal war an dour *il m'arriva comme à un marchand ayant un navire sur mer navigant*, c'hoarve'a' a rae ganin 'giz gant an durzhunell (kan. Skr - idem) *il m'arrivait comme à la tourterelle*, c'hoarve'o a ra ganin 'vel gant un oan bihan (kan. Spt) *il m'arrive comme à un petit agneau*, ne gomprenne ket petra a c'hoarve'z e gantañ (Pll<PM & la ur plac'h a refe...) *il ne comprenait pas ce qui lui arrivait (& qu'une femme le fasse etc.)*, goût petra 'c'hoarveze gantañ /xwar've.e/ (Pll<GC) *savoir ce qui m'arrivait*, ganeoc'h / ganeomp tud yaouank 'c'hoarve'zo memes tra (kan. Ph) *il vous / nous arrivera la même chose, jeunes gens*, petra 'c'hoarvez ganit ? *qu'est-ce qui te prend ?* (Ph / petra zo degoue't dit / piw oa degoue't - ganit), petra 'c'hoarvez gant ar vioù ? (Dp - pas *da) *qu'arrive-t-il aux oeufs ?*, 'barzh ar gêr a Lannuon ur maleur zo c'hoarvezet (kan. Spt Perinaig) *un malheur s'est produit à Lannion même*,*

& a-w. (hoare) /'hwa:re/ Ph (drougvesket gant C'HOARI - h-br huari / guari, Goariva) : egile ne c'hoari mann dezhañ *l'autre, il ne lui arrive rien*, & hoal W - petra 'hoal doc'hte ?), c'hoarve'a' 'rae gantañ evel gant un ebeul (Pll) *il lui arrivait la même chose qu'au poulain*, & n.vb : c'hoarvoud *survenance (par ext. g.-où /-enn-où phénomène – Saded)*.

C'HOARVout (br-kr 16° hoarvout /-uezet) > C'HOARVEZ...

C'HOARZH⁺ /xwarz\/, /hwarz\/, a-w. /hwerz\/, T, /hwarh\/ g.-où *rire / (le) ris* (h-br hoarz & guarthuar, kmg chwartz/-aridd & gw. LF / arwarzh *charmes*) : bremañ-souden e raio ur c'hoarzh all *tout à l'heure il rira moins / différemment*, un 'hoarzh frank (W<Drean *un rire franc ou un ris direct etc.* / c'hoarzh barlenn, 'hoar'h milzin... & c'hoar'h dre zindan *rire par en-dessous*), c'hoazh glas (& glasc'hoarzh / blas- *rire un peu jaune* & gwenc'hoarzh W *sourire - sourient / minc'hoarzh T & mousc'hoarzh Ku...*)

C'HOARZHAD⁺ /'xwarzad/, /hwarhad/ g.-où *risée / ris (sonore)* : nag ur c'hoarzhad ! (& W *quelle risée / quelle rigolade !*)

C'HOARZHADeg⁺ /xwar'za:dəg\k/, /hwarzadəg\k/ b.-où & 2 (*fou*) *rire (usu')* : ha c'hoarzhadeg goude-se ! (& gant an diw blac'h - Pll<PM) *puis fou rire ! (des jeunes filles)*, an dra-se oa achuet ba ur c'hoarzhadeg (Ph) *cela se termina en fou rire*.

C'HOARZHADENN⁺ /xwar'za:dən/, /hwarzadən/, /hwarhadən/ bih.-IG b.-où (*un éclat de*) *rire* : honnezh a ra pezhioù c'hoarzhadennoù (Ph) *elle a de ces éclats de rire*, c'hoarzhadenningou (L *petits rires*), c'hoarzhadenn ar Werc'hez (*anc'*) *l'éclaircie du samedi*.

C'HOARZHADENNIG (big.-IG - L) > C'HOARZHADENN.

C'HOARZHER⁺ /'xwarzər/, var.-our /hwarhur/ W g.-ion b.1 /xwar'ze:rəz\/, a-w. /xwar'zø:rəz\/, L, /hwarzərəz\/, /hwarhurez\/, & /e.z\/ *rieur,-se* : ma mamm zo c'hoarzherez *ma mère est rieuse*, & NF Hoarher (W).

C'HOARZHEREZH⁺ /hwarzərəz\/, /hwarzərəh\/, /xwar'ze:rəz\/ g.-où *rire(s)* : eno oa ur c'hoarzherezh (E *il y avait des rires*).

C'HOARZHIGELL /xwar'zi:gəl/, /hwarhiɣəl/ b.-où *rigolade (farce)*.

C'HOARZHIN⁺ /'xwarzin/, /hwarhin/, a-w. (c'hoarzhed) /hwarhɛdʔ/ W, var. /'hwarzəl/ Rtn Ku, /hɥerhiɣ/ W, /'xwerʒi/ T, & /hwarho/ Wi vb *rire, (par ext. - parf.) sourire* (br-kr huerzin, M. 16° Na huerzin, na hoary, na deduy à priet *Ni de rire, ni de jeu, ni de plaisir conjugal*, kmg chwerthin - am ei ben *to laugh - at him - h-br aruuoarth hui vous charma*) : c'hoarzhin a raent 'leizh o genoù (Are) *ils riaient de bon coeur*; an dud a c'hoarzhæ /'hwarzè:/ (Ku / Pll ha heññ 'c'hoarzhæ !) *ils rigolaient, les gens ! (ou bien lui riait !)*, hi 'oa distaget da c'hoarzhin (Ku & dirollet, diskordet...) *elle éclata de rire*, henezh a dage o c'hoarzhin *lui pouffait de rire*, ar merc'hed all a c'hoarzhæ deus outi (Are) *les autres filles lui riaient au nez*, c'hoarzhin a refet ! (Dp) *vous allez (bien) rigoler !*, 'mamp ket amzer met da c'hoerzin (T<DG / Maria Prat *nous n'eumes que le temps de rire*), Mari 'ra din tatin / Mari 'ra din un tamm c'hoarzhin (kan. An ti bihan lein ar menez Ku<br.Morvan) *Marie, elle me taquine / Marie, me fait que je rie* (& breman ra din un tam c'hoarzin - R.Gak c1945 *ça me fait bien rigoler à présent*), biskoazh 'm eus c'hoarzhæ kemend-all 'vel e Poullaouen an de' all... (kan. Pll - tamm kreis / Son ar biniou - biniou g'ar person & ar vombard g'ar c'hure / biskoazh 'm'a c'hoarzhæ kemend-all 'vel ba Pll ar wech all) *jamais je n'ai autant ri / rigolé que l'autre jour à Poullaouen* (& mouse'hoarzhin - Karnoed / Kll & T minc'hoarzhin, & gwen'hoar'hæ - W / gwen, hewen, bloasc'hoazhin / glas-...), me a c'hoarzhæ muioc'h ar sistr ouzhin evid (a ra) ar gwinn (& T<JG) *le cidre me dit (me sourit) davantage que le vin*, c'hoarzhin a rae an dud gantañ *les gens riaient de lui*, c'hoarzhin ouzh an dud *se montrer souriant*, c'hoarzhin goap ouzh ub *tourner q^{um} en dérision*.

C'HOARZHUS⁺ /'xwarzyz\ʒ/, /hwarhyz\ʒ/, a-w. /'xwerzyz\ʒ/ T ad. *risible, & riant,-e, ou rigolo (risible)* : se zo c'hoarzhus *c'est risible*.

C'HOAZH⁺ /xwa:z\ʒ/, hep p.mouezh /xwaz\ʒ/ Ph & Ku, /hwah\ʒ/, a-w. /'xoaz\ʒ/ L, /hwa:/ Ki (& Ku ur wech bennaket) & /ho:/ Ko, bih.-IG *encore (au sens de toujours - qui continue - still / again), (parf.) davantage, & (verbe étant au passé) déjà* (br-kr 16° hoaz : J. 16° Saff hoaz, Lazar *Lève-toi encore, Lazare / et marche*, S.Barba 16° Hoaz ez eu bihan (h)o poanyou *Encore leurs peines sont-elles légères*, kmg chwaith / ychwaith (n)either, iwg fós yet / *again, still*, glñ sioxti - D. ; P.Proux 19° lost ar bik ha lost ar c'haz / ma mije gouiet 'me' laret c'hoaz - rim. / kan. Ph *la queue de pie, la queue du chat, l'eussé-je cru stop et encore !* ; B. 1906 c'hoaz zo *ce n'est pas tout*) : c'hoazh kant lur ! (Plg<RM marc'hadourez frouezh Karaez din-me) *encore IF ! (en appoint)*, c'hoazh da labour n'eo ket reglet (kan. Pll<GC - Disput Iann ar Gwenn etre ar c'hog hag an horolaj) *et encore (en plus) ta tâche n'est point au point*, ha c'hoazh d'ar mare-se... (Kgl) *encore qu'alors...*, ha c'hoazh 'rafen ket dit (ma dorn) ! (Ph) *en plus, je ne te la donnerais pas (ma main)*, te (ne) oas ket c'hoazh war an douar *toi, tu n'étais pas encore sur terre*, an dra-se 'm eus gwelet c'hoazh ! (Ph) *j'ai déjà vu ça !*, da goan zo d'ober c'hoazh (Ph) *il te reste à préparer ton souper*, bez' oa c'hoazh Herve *il y avait en plus Hervé*, be' oa 'hoazh (henn-ha-henn - Pll<PM) *étaient présents également (tel ou untel)*, koulskoude an dud-se zo bet c'hoazh / graet 'kreiz o z\douar un hent-pras ! (son Pll<PM) *encore que ces gens aient bénéficié sur leur terrain d'une nationale*, n'eo ket prest c'hoazh ? *pas encore prête ?*, n'out ket savet c'hoazh ? (Pll) *pas encore levé ?*, n'oc'h ket dime²et c'hoazh ? (Ph) *pas encore fiancés ?*, n'hall ket beañ ha beañ c'hoazh / beañ bet ! (Go & Ph *on ne peut être et avoir été*), c'hoazh(ig) 'po ? *encore (un peu) ?*, leun eo ma c'hof c'hoazh ! (Pll) *j'ai déjà le ventre déjà plein !*, biskoazh c'hoazh ! *c'est la meilleure ! / c'est du jamais vu* & biskoazh kemend-all / pevar lagad d'ar marc'h dall !), c'hoazh eo bet braw din ! *encore ai-je eu du bol*, c'hoazh gant na vo ket evel dec'h *si encore ce n'est pas comme hier*, ha c'hoazh e ouie ober (Are *en plus il savait le faire*), petra 'm eus laret c'hoazh ? *qu'est-ce que j'ai dit déjà ?*, tremenet oan dre aze c'hoazh *j'étais déjà passé par là*, ha c'hoazh n'en do mann da lavaret *même qu'il n'aura rien à dire*, da welet c'hoazh Breizh-Izel (kan. Skr - skrivet "oas" /'hoas/) *revoir encore la (Base) Bretagne*, beteg ahe ez ea mad a-valac'h 'hoazh /a'vala'hoas/ (Li<RD *il allait encore assez bien jusque là*), evit c'hoazh ! & /vi'hwaz\ʒ/ (Ph) *pour l'instant !*

C'HOEN- (kent / NF Hoënn / c'hwanenn *puce*) > C'HWENN.

C'HOENT- (var. & br-kr men hoenta / Coënt NF) > C'HOANT...

C'HOLALA (onom. - J.Riou...) / HO LA LA !

C'HONVAT* > 'HON-VAD (Go : eh on 'vad / 'onn 'walc'h).

C'HOUEG (VF / hweg°, c'houek, c'hwek*) > C'HWEG...

C'HOUEZ (KLT) > C'HEZHZ.

C'HOURI (lang.kemener W & g.-ed / kouri-ed *patron-s*).

-C'HOUS^s (Tun. 19° < NK : *graille,-er - vb*) > GOUS^s-

C'HRI(C'H) /xri:/ & /xrih\x/, a-w. /hrih\x/, /rih\x/ estl. da harz ar c'hezeg (pe da souzañ a-dreñv) : c'hri ! (Y.Gow), ober rirc'h d'ur chô & d'un bennaket (Ph<AT *faire reculer ainsi un cheval attelé ou une personne en route...*)

C'HOUARC'H /xwarx/ onom. (Ph - trouz an toaz) : ar boloñjer ne vez ket klevet ken 'c'h ober c'houarc'h-c'houarc'h (Pll<PM boloñjer) *on n'entend plus le boulanger faire résonner la pâte ainsi.*

C'HWA- (& kmg *puff*) > C'HOAO...

C'HWAL- /xwa:l/ (C. Hoazl & var. / h-br huel-, hoal-) *bâillement / dispersion* (kmg *chwâl loose*).

C'HWALat*, -iñ /'xwa:ləd\t/, /hwaleɣ/ Wu vb *disperser, (se) répandre, (parf.) carder la laine ainsi* – h-br huelim LF 215, kmg *chwalu to scatter, spread, & c'hoalad, hoalein W : c'hoalat gloan FV, c'hoalat had - FJ / W<Heneu<GB hol : klanù eo, ne ouian ket petra e hol doh-t-ou il est malade, j'ignore ce qu'il a & petra e hol doc'htoñ qu'est-ce qu'il lui arrive ? / Petra hoal d'henneh ! (W) qu'est-ce qu'il lui prend ! - Baud Wu<LB = petra 'c'hoar(e) da henn'z ? > C'HOARI...*

C'HWANENN⁺ (unanderenn amreizh / kmg *chwannen & c'hwain*) > C'HWENN.

C'HWAO^o /xwaw/ ad. (*temps*) *serein* (kmg *chwa breeze*) : amzer c'hwaw° (L) *beau temps.*

C'HWEC'H⁺ /xweh\x/, a-w. /hweh\x/, /e\, & /feh\x/ Ko niv. (g.-ioù) *six* (h-br hue, br-kr huech, kmg *chwe(ch)*, iwg sé & seisser *c'hwec'h den*, gln *suexos & Suessiones / Soissons*, Rezé<PYL 2012 *suexxe 6° - ie* ; ALBB /hwèx/ & /xwèx/ KT) : *c'hwec'h eur /'xwehər/ (alies) six heures, c'hwec'h vle / c'hwec'h vloaz six ans, c'hwec'h gwech / gwezh > c'hwec'h kwech (sandhi) six fois, c'hwec'h breur & /'xwəxprər/ (sandhi) - c'hwec'h p'breur, c'hwec'h c'hoar* (kan. Gousperoù Ph *six frères, six soeurs & ped a vugale 'c'h eus ? c'hwec'h merc'h ha beb-a vreur 'neu-int Dp = 7 combien as-tu d'enfants ? six filles ayant chacune un frère, soit sept*), *c'hwec'h sizhun ha tregont goude /'xwəxsyn/ (kan. Ph) après ses 36 semaines (terme de sa grossesse), c'hwec'h devezh & /hwəx'te:vəs/ (sandhi alies Ph) six jour (née)s, c'hwec'h 'n'a lakaet er bank ha c'hwec'h all 'barzh ar gwele /hwə'hal/ (kan. Are / triwec'h a vugale) il en mit six dans la maie et six autres dans le lit, me'm eus tri gi ha tri gazh (& tri c'hi ha tri c'hazh) hag o-c'hwec'h emaint e-noazh (kan. Ph - Pll / Spt) je possède trois chiens, trois chats et les six vont nus, (ur c'hi) c'hwec'h (g)ivin (W<Drean *chien à six ongles*), c'hwec'hioù (dominoioù L) *des six, & c'hwec'h-kement ad. n. sextuple ; c'hwec'h-korn var. c'hwec'h-kogn ad. n. hexagone, hexagonal,-e /-aux : ar (vro) c'hwec'h-korn l'hexagone ; c'hwec'h-miz & c'hwec'h-miziad m.-où semestre (de...) : ur c'hwec'h-miziad skol un semestre scolaire ; c'hwec'h-troadeg g.-ien & ad. (-ek*) hexapode : c'hwiled c'hwec'h-troadeg (coléoptères hexapodes) ; c'hwec'h-ugent niv. cent-vingt, ur c'hant pe c'hwec'h-ugent deus oute (Pll 100-120), & c'hwec'h-ugentved cent-vingtième : ur c'hant pe c'hwec'h-ugent (cent, voire cent-vingt).**

C'HWEC'HVED⁺ /-VET* /'xwehvəd\t/, /hwehvəd\t/, a-w. /'hwehəd\t/ niv. *sixième* (kmg *chweched*, iwg séú < sémhadh, h-iwg seissed, gln *suexxe Rezé +1°<PYL 2012 : sixième / alissuiu, trilu, paetrute, pixte, suexxe, truti*) : ar *c'hwec'hved lodenn (la sixième partie, & le sixième).*

C'HWEC'HVEDENN /xweh've:dən/, /hwehvədən/ b.-où (*un*) *sixième* (& *c'hwec'h'ed lodenn Ph*).

C'HWED /xwe:d\t/ & /hwi:d\t/ g.-où *vomi...* (gw. NF Le Huidou(x) – W / (Le) Houedec & var.)

C'HWEDADENN /xwe'da:dən/, /hwehdadən/, /fe'da:dən \ / b.-où (*un*) *vomissement.*

C'HWEDañ, -iñ /'xwe:da/ L, /hwejdɪn/ W, a-w. /'hwi:di/, & /'fe:di/ Ko vb *vomir (surt' chat, chien / syn. – br-kr 16° huedaff, kmg chwedu to belch, vomit, & h-br huit-, huitiat - NP, & iwg scéith /s'keh/ to vomit).*

C'HWEDEG /'xwe:dəg\k/, /hwejdəg\k/ ad. (-ek* / g.-ien - NF) *vomitif,-ve* : Houëdec & Le Houedec, Le Houédec (W < Teleg. / NF Le Huidou^x – 22 > c'hweder / ec 'hwede' & alc'hweder *aloue-tte*).

C'HWEDENN /'xwe:dən/, /hwejdən/, a-w. /'fe:dən/ Ko b.-où *nausée, & remous (entre courants marins violents – GR c'huydenn / huyd, kmg chwid a quick turn)* : NL Kerhuiden (W).

C'HWEDER /'xwe:der/, var. -our /hweður/, & /'fe:dər/ g.-ion b.l *vomisseur,-se (bête - animal*

domestique & personne qui vomit & c'hwiadiad diwar h-br huitiat / NF (Le) Houedec).

C'HWEDEREZH /xwe'de:rez\s/, /hqedəreh\x/, /hqedərez\s/ g.-ioù vomissement(s).

C'HWEEDEZ (C. Huedez 'aloue, alauda' /-ette dim.) > EC'HWEEDEZ / ALC'HWEDER(IG).

C'HWEDUS /xwe:dysz\s/, /hqedysz\s/ ad. vomique, & émétique.

C'HWEG⁺ / C'HWEEK* (& c'houek - a-w. KLT) /xwe:g\k/ Ph, /hweg\k/ T, hqe:g\k/ W ad. *délicieux,-se,-ment, & exquis, suave,-ment, (par ext.) très agréable,-ment, & très précisément* (br-kr 16° huec, thomas an huec *le doux Thomas*, Ma map doucc huec *Mon très doux fils*, J. 16° A ! ma mam huec *Ah, douce mère !*, a coudet huec (me ho requet *je vous sollicite*) *d'un coeur chaleureux / chaleureusement*, M. 16° Ha huec vezo *Et doux ce sera*, S.Barba 16° A discuezo dich huec en requet *qu'il vous montrera bien volontiers sur requête*, Ma mestr doucc huec *Mon bien bon maître*, A coudet huec *d'un coeur battant*, Rac se huec e trugarecat *Aussi le remercier vivement*, mar huec ez prezeguet *votre doux langage*, Am. 17° nep a gaffe c'huecq thensor a pecun – *chose bien agréable - en incise*, kmg chweg & NF Huec, boet c'hoek 19° *exquise nourriture* ; B. 1908 rezin c'hwek raisin *délicieux*, 1910 a gouske c'hwek *dormait du sommeil du juste* & L.Fl., 1913 langach c'houek hon zud koz *le doux langage de nos ancêtres*) : un tamm yod c'hweg *de l'excellente ou délicieuse bouillie*, ur gato c'hwek ha mad (he deus graet Mari - Ph *un délicieux gâteau fait maison par Marie - sa femme*), traou c'hweg da zebriñ *d'excellents plats*, boueta c'hwek (E) *manger de la bonne bouffe*, un den c'hweg eo-eñv *c'est un type extra* & paotr c'hwek Li<YR, goust c'hwek (W<Drean) *excellent goût*, reiñ un taol c'hweg /hwek/ (T & Ph *donner un vieux coup - bien placé*), & unan c'hweg *une bonne (râclée)*, un tamm c'hweg *un bon morceau*, ur c'hozh machin c'hweg (*hum'*) *un truc à la noix* / un den c'hweg (Pl) *un type délicieux*, aet c'hweg e-barzh *rentré au poil, parfaitement*, kousket c'hwek *dormant du sommeil du juste* & kouskit c'hweg, bugale ! *allez, les enfants, au dodo !*, Neb a labour c'houeg a galon / Ne varvo biken gand an naon (FV *Qui travaille de tout coeur jamais ne mourra jamais de faim*).

C'HWEGDED /xwegded\t/, /hqedded\t/, a-w. C'HWEEKTED /hwektəd\t/ b. *exquisité, suavité*.

C'HWEGDER /xwegdər/, /hqedger/, a-w. C'HWEEKTER /hwektər/ g.-ioù *délicatesse*.

C'HWEGENN /xwe:gən/, /hqedgen/ b.-où *délice* (& *dessert doux, exquisite douceur etc.*), *douce* (*amie* / kng & hwegyn *sweet*) : un 'hwegenn (*un délice* / un teuzer - Douarn. Ki & ur madig).

C'HWEGONT /xwe:gõn\t/, /hqedgõn\t/ niv. (*néol.* - Saded - '60s) *soixante* (TRI-UGENT).

C'HWEEJ- (TK<MxM / c'hwejoù / c'hwezhennoù) > C'HWEEZ* (C'HWES°)

C'HWEEK* (T d-ll /hwek/ - gw. /hwe:g\k/ Ph & c'houek - KLT...) > C'HWEG.

C'HWEEKAat* /xwe'ka:d\t/, /hqedkad\t/ vb 2 (s') *édulcorer (davantage)*.

C'HWEEKTED, C'WWEKTER > C'HWEGDED, C'HWEGDER.

C'HWEL (1) /xwel/, /hquel/ (hep pouez-mouezh) adv. (estl.) *en voilà !* (T Go – L.Clerc, diwar c'hwi 'wel !) : c'hwel aze un' ! *en voilà un !* (& c'hwel aze ! - klevet gant J.Konan e Kervaria Sular T<GK), & c'hwel anehe amañ ! *les voici ici !*

C'HWEL (2) /xwe:l/, a-w. (var.) /hwi:l/ n.(-ioù) *boulot, job, taf* (arg. - Tun. 19°<NK / h-br hoel, huel, kmg chwêl : tro / c'hwil *reeling*, kng whe(y)l, h-iwg sel, iwg seal, gln suelta) : kregiñ g' e c'hwel *commencer son taf*.

C'HWELañ,-iñ /xwe:lə/, /hquelj/ vb *gazer (tourner fig. & arg. / h-br hoeliom (nous) tournons)* : petra a c'hwele doc'htoñ ? (& var. W) *qu'est-ce qui lui prenait ?*

C'HWELDROIñ /xwel'droi/, /hqueldroej/, /hwel'drei/ penngef -dro vb *faire une rotation complète* (diwar kmg chwyldro *revolution*).

C'HWELER /hwelər/, /hqueler/ g.-ien b.1 (arg.) *larbin, & tafeur,-se* (Tun. 19° & c'hweler terk : labourer-douar).

C'HWELIEN /xweljen/, /hqueljõn/ n. (l.-ien /-ion & c'hwerv) *chicorée sauvage*.

C'HWEN⁺ (1) /xwe:n/, /hquen/ W - g. (*à la renverse* (Buhez 16° Goude se en douar oar da huen Ez laquaher *On te déposera*) *ensuite en terre à la renverse*, J. 16° oar huen (ez pormener) *à la renverse* (*on te promène*), oar ho huen (evel marv yen sclacc) *à la renverse* (*tel un cadavre glacé*), M. 16° Oll ez disquer oar huen (n.vb diskar) *Tous, elle les renverse ainsi*) : àr e c'hwen (PrI & en e huen - W),

a-c'hwen e gorf / a-c'hwen e gein (K à la renverse - sur le dos / Ph war lein e gein & war linenn / li'enn e gein > war lin e gein, & vb torc'hwenial).

C'HWEN (2 / ur c'hwanenn & Hoanen NF) > C'HWEN(N)...

C'HWENGL (ger berraet) > C'HWEN(N)GLAOU.

C'HWENiañ,-iñ /'xwɛɲə/, /hɥɛɲɛɲ/ vb (se) renverser (sur le dos).

C'HWEN(N)⁺ (1) /xwɛn/ & /xwɛn/, /hɥɛn/, /fɛn/ Ko & /fɛn/ str.-enn (& c'hwanenn /'xwã:nɛn/) puce(s) - dont sens fig. - h-br vuenn, kmg chwain & chwannen flea - ALBB n. 332 c'hwenn Ph 3pt ; B. 1909 diwskouarn c'hwiled, kerniel c'hoen oreilles de hannetons et cornes de puces, c'hwen-koad vers de bois / 1912 c'houenn douar, preved, 1911 c'hoen en o loerou, NF Hoanen - alies / Hoen) : c'hwenn ar c'hi les puces du chien, gant ar chas 'vez tapet c'hwenn c'est avec les chiens qu'on attrape des puces, c'hwenn paotr ha c'hwenn plac'h (Ph hum' mâles / femelles) & peseurt diferañs so etre c'hwenn merc'hed ha c'hwenn paotred ? (Ph - hiroc'h o divesker, rak lampat dreist daou doull a rankont) féminines, elles sont plus longues devant franchir deux trous (hum'), gant ar c'hwenn é krabiñsat (kan. Ph à cause des puces qui (me) grattent - cf. gratte-moi la puce que j'ai dans l' dos ! - rime / do re mi fa sol la si do !), me gar(he) e ve torret o dent d'ar c'hwenn ! (rim. Ph) je souhaiterais qu'on leur casse les dents à ces puces !, ur c'hwanenn en un noz / a vez naw gwech mamm-gozh une puce en une nuit est neuf fois grand-mère (adage / reproduction ultra-rapide), diw c'hwanenn evelte deux pépées comme elles, c'hwenn en e loerou (& chaocheù) la puce à l'oreille, klask c'hwenn ouzhin me chercher des crasses (des poux dans la tête), diwskouarn c'hwiled ha kerniel c'hwenn (rim. Ph oreilles de coloéoptères et cornes de puces), toud al laou ha toud ar c'hwenn / a veze ene o pourmen (kan. K tous les poux et toutes les puces s'y promenaient), c'hwenn-douar (E & Gll-Pll pucerons de choux, altises), c'hwenn-gwez pucerons d'arbres, c'hwenn-dour puces d'ea (daphnies, gyrins), c'hwenn-koad (Ph punaises), c'hwenn-lin puces parasites du lin, c'hwenn-mor puces de mer (talitres), c'hwenn-roumarin (cicadelles / krañch-koukoug leur bave), NL Beg ar c'hwen Pointe de Plouha (pannell traezh Breheg), & Kerhuen (Wi / NF Hoënn).

C'HWENN⁺ (2) /xwɛn/, /hɥɛn/, a-w. /fɛn/ Ko g.-où sarclage (kmg chwyn / chwynnu str. weeds) : poent ober ur c'hwenn il est temps d'effectuer un sarclage.

C'HWENNACH⁺ /'xwɛnəʒ\ʃ/, /hɥɛnəʒ\ʃ/, a-w. /'fɛnəʒ\ʃ/ g.-où sarclure : ar re-se zo c'hwennachou (Ph / an dra-se zo c'hwennaj ce sont des déchets de sarclage), dastum ar c'hwennachou war an douar (Dp ramasser la sarclure par terre).

C'HWENNAD /'xwɛnad\ʔ/, /hɥɛnad\ʔ/ g.-où,-jou /-achou (& n.vb.) sarclure.

C'HWENNADEG⁺ /xwɛ'na:dɛg\k/, a-w. /fɛna:dɛg\k/ Ki b.-où & 2 sarclage (coll.)

C'HWENNADENN⁺ /xwɛ'na:dɛn/, /hɥɛnadɛn/, a-w. /fɛ'nadɛn/ b.-où (un certain) sarclage.

C'HWENNADUR⁺ /xwɛ'na:dɛr/, /hɥɛnadɛr/, a-w. /fɛ'na:dɛr/ g.-ioù sarclure (B. 1912 ar c'houennadur / skanaat douar) : sell, toud° ar c'hwennadur ! (Ph regarde, toute ma sarclure ! / comme j'en ai sarclé des mauvaises herbes...)

C'HWENNat,-añ⁺ /'xwɛnəd\ʔ/, Ph, /hɥɛnad\ʔ/, a-w. /'fɛna(d\ʔ)/ Big., Kap, Ko, /ɥɛnad\ʔ/ W vb sarcler, (fig.) décimer, & censurer (kmg chwynnu to weed - NALBB n. 288 tous points / syn. & biner, houer, trancher) : c'hwenna', c'hwenna', ha c'hwenna' adarre (Ph sarcler, sarcler et sarcler toujours !), palat, lakat ha c'hwennat* bêcher, planter et sarcler, pa vezemp 'c'hwennat* /'xwɛnat/ (peterabes°) quand nous étions à sarcler les betteraves, ma welefe anehe 'c'hwennat peterabes (Pll) si tu les voyais sarcler (les betteraves), chikour fenna (Kap Ki) aider à sarcler, ar bloaz-mañ zo bet c'hwennet meur a heni plusieurs (personnes) ont été fauchées cette année & c'hwennet hiniennou (T / brezel an Aljeri certains furent décimés / dic'hwennañ & dic'houennañ).

C'HWENNEG /'xwɛnɛg\k/, /hɥɛnɛg\k/ ad. (-ek*) & g.-ien b.1 / b.-enn-ed (un) plein de puces (W<Heneu / sac à puces & bern laou !)

C'HWENNER⁺ /'xwɛnɛr/ Ph, var.-our /hɥɛnur/, a-w. /'fɛnɛr/ Ko g.-(-er)ion b.1 sarcleur,-se, & journalier occasionnel, (hum') jardinier (kmg chwynnw - NALBB n. 317-18 des sarcleuses) : ar c'hwennerion a veze dre varc'had ive' les sarcleurs allaient à la tâche aussi & sell, ti ma c'hwenner (Pll<LL tiens, c'est la maison de mon jardinier ! - hum' / belle demeure - ironiq').

C'HWENNEREZH⁺ /xwɛ'nɛ:rɔz\ɛ/, /hɥɛnɛrɛz\ɛ/, /hɥɛnɛrɛh\ɛ/, a-w. /fɛ'nɛ:rɛz\ɛ/ g.-ioù (*techn. du sarclage* : hag ar c'hwennerezh d'ober ! (Ph) *et tout le sarclage qui reste à faire ! (resté en plan)*).

C'HWEN(N)GLAOU⁺ /xwɛnglow/, /hɥɛnglew/ & /fɛnglə/ Ko, (var.) C'HWENGL' /x\hɥɛŋ/ Ph g.-ioù & l. (c'hwen)glevier *sarcloir*; (*fig.*) *baderne* (diwar c'hwenn & klaou) : sell, ar c'hwennklaou *regarde le sarcloir*; ur c'hozh c'hwengl' 'veldiñ-me ! (Pll<PM *une vieille baderne comme moi ! & vieux machin, truc... / hwingelloù - Wi*).

C'HWENNUS /xwɛnyz\ɛ/, /hɥɛnyz\ɛ/, a-w. /fɛnyz\ɛ/, ad. *sujet aux puces*.

C'HWENÑV,-i (Plz<GG) > C'HWÉZ / KOENÑV-...

C'HWEP /xwɛb\p/ Go (gw. / c'hwip & c'hwib-) g.-où *gouape*, & *arnaqueur*.

C'HWEPañ /xwɛpã/ Go (gw. C'HWIP-) vb *choper (prendre en volant)*, & *arnaquer*.

C'HWEPER /xwɛpɛr/ m.-ien *outil (à couper / arnaqueur & c'hwiper)* : ur c'hwepër-askol (T<F.Peru *un coupe-chardons*).

C'HWERB (E – ALBB) > C'HWERV...

C'HWERBOUS /hɥɛrbuz\ɛ/, a-w. /hɥɛrvuz\ɛ/ TK / c'hwérous (gw. c'hwermous / c'hwérou^e) & /fɛɛrbuz\ɛ/ E<ND ad. *grincheux,-se*, & (*appr'*) *sectaire*.

C'HWERBOUZout* /hɥɛr'bu:zud\ɛ/ vb *se montrer sectaire...*

C'HWERM (var. Wi) > C'HWERW^e

C'HWERMIN /hɥɛrmin/ T ad. *ronchon* (T<Klég & c'hwernin : c'hwérous / c'hwérous,-mous).

C'HWERMOUS /-Z* /hɥɛrmuz\ɛ/ (var. E) ad. *grincheux,-se (syn.)*

C'HWERMOUZO /hɥɛr'mu:zo/ Ku (var.) vb *faire le grincheux...*

C'HWERN,-iñ > HUERN,-ein (W) / C'HWERV*

C'HWERO^o (& NF (Le) Houëro) > C'HWERV...

C'HWEROU (NF Le Huérou / Houerff) / C'HWERV*

C'HWEROUS⁺ /xwɛruz\ɛ/ T (var. /hɥɛrbuz\ɛ/ & /hɥɛrmuz\ɛ/ Ku) ad. & (c'hwérouz / c'hwérou^e) g.-ion (b.1) *aigri,-e, bougon,-ne* : ar c'hozh c'hwérous-se *ce vilain aigri*.

C'HWEROUZal,-o,-ou⁺ /xwɛ'ru:zɔ/, /hɥɛr'bu:zu/ (& var.) vb *bougonner*.

C'HWERV⁺ (C'HWERW^e) /xwɛrw/ Ph & KT, /hɥɛrɥ/ W, /hɥɛrv\ɛ/ Go (RK c'hwérf / TK n.), (c'hwéro^o - E hir) /xwɛ:ro/ & a-w. /xwɛ:re/ KL, & a-w. /fɛrw/ Ki-Ko ad. *amer,-ère,-ment*, & g. (*l'*)*amer - goût amer* (br-kr M. 16° Nac eo ret hueru meruel à qui il ne faille amèrement mourir; hueru ha sall *amer et salé*, kmg *chwerw bitter*, iwg *searbh /sarəv/ < serb bitter, sour & acid – ie *sueros* ; ALBB n. 333 *amer* hwèro 2pt/1pt fèro ; B. 1906 komzou c'hwéro *paroles amères*, 1909 avalou - huëro briz / Kemperle, 1912 daerou c'hoero *larmes amères*) : sistr c'hwérou^e evel bier (Ph) *cidre amer comme de la bière* (& jistr fèro - Plevin, Sant-Hern, Spezet, Langoned), c'hwérou evel ar vestl (Pll) *amer comme du fiel*, avaloù c'hwérou *pommes amères* & c'hwérou-brizh ad. m. (*cidre*) *assez amer; du "c'hwéro-briz" - bretonnisme, région de Quimperlé* / (avaloù) dous-c'hwérou / dous-trenk (T<FP), an awel c'hwérou (T) *le vent amer* & an avel 'oa c'hwérou (Ph) *le vent était piquant*, komzoù c'hwérou *paroles amères*, ur paotr bihan c'hwérou *un petit gars agressif*, kavoud a rehet trenk ha c'hwérou (Ph / ridoù) *vous en verez de toutes les couleurs (des vertes et des pas mûres)*, Kared, lared zo mad / Chom heb kared c'hwéro^o (VF *Aimer; le dire c'est bien, ne pas aimer est amer - amèrement ressenti*), da dennañ blaz ar c'hwérou (alies /a'hwérv\ɛ/ n. Ph & T-Ku *pour ôter l'amertume du goût* / Wi > c'hwerm & c'hwern / c'hwérou E), NF (stank) Houërff, Le Houerff, Le Houerou (TK & var. Houërou, Houérou, (Le) Huerou, Le Huérou etc. – Teleg. / NF Arhuero – T).

C'HWERVAat⁺ /xwɛr'vad\ɛ/ Ph, /xwɛr'wa:d\ɛ/ T, /xwɛr'fa:d\ɛ/ L, /fɛv\ Ko, /hɥɛrhad\ɛ/ vb 2 *rendre ou devenir (davantage) amer* : c'hwérou^e eo da sistr (Ph) *ton cidre est devenu (plus) amer*.

C'HWERVDED /xwɛr'dɛd\ɛ/, /hɥɛrɥdɛd\ɛ/ b. (*l'*)*amertume*.

C'HWERVDER /xwɛrwdɛr/, /hɥɛrɥdɛr/ g.-ioù *amertume* (kmg *chwerwder* / leun a hueruder br-kr 16° *plein d'amertume*, M. 16° bout leun a hueruder *être pleines d'amertume*, huerfder, an hueruder an gურიou / gueriou - rim Ern. *l'amertume des mots ou paroles*).

C'HWERVENTEZ⁺ /xwɛr'ventɛ/, /xwɛr'ventɛz\ɛ/, /hɥɛrɥãnti/ b.-où *amertume* : c'hwérou^e ar

vuhez *l'amertume de l'existence* & nag a bet c'hwerventez er vuhez zo hadet (P. Proux 19°) *combien d'amertume l'existence ne sème-t-elle !*

C'HWERVER (var. - Go<RK) > C'HWEVRER.

C'HWERVIZION (var. /-ion) > C'HWERVIZON.

C'HWERVIZON /hʷerʷizõn/ W, a-w. /hwer'visjõn/ b. *dent-de-lion* (Dihunamb & Berlevenez Wi<Drean *pissenlits / du "vermizon"*, B. 1910 c'hwervizon, & h(u)ilizan-enn - var. Groe Wi<HT *pissenlit / Go<RK kilvichou & syn.*)

C'HWERWONI⁺ /xwer'võ:ni/, /xwer'vu:ni/, /hʷerʷõni/ b.-où *amertume* : netra nemet c'hwervoni *rien que de l'amertume*, & nag a 'hwervoni ! *que d'amertume !*

C'HWES (1 & huiz / un huizour - W *sueur*) > C'HWEZ (1)

C'HWES (2 - br-kr hues / c'hwez 17° *odeur*) > C'HWEZ(H)...

C'HWESA (vb 2 - KLT) > C'HWESHA.

C'HWESHA /xwesa/ Ph, /hʷehad\ʷt/, a-w. /'fesa/ Ki vb 2 *flairer*, & n.vb (*flair, odorat* – NALBB n. 442-3 & c'hwesheta var. – kmg chwaethu *to taste* ; B. 1912 c'houesa ar voutaill) : c'hwesha a rae ar c'hi (Ph) *le chien flairait*, c'hwesa ha heuliañ ar gwad *flairer et suivre la trace de sang* (Pll & ar c'hi /xwesa/), honnezh a c'hweshae tout (Ph) *elle flairait tout* (& *subodorait les situations*), aet da c'hwesha *allé faire le curieux* (Big. & T<DG krog da c'hwesha *commençant à courir – les filles*).

C'HWESHADENN /xwe'sa:døn/, /hʷehaden/ b.-où (*un*) *reniflement*.

C'HWESHAER⁺ /xwe'se:r/, /hʷehur/ g.-(er)ion b.1 *flaireur,-se*, & (*qui fait le*) *curieux /-se*.

C'HWESHATA⁺ /xwe'sata/, /hʷehotad\ʷt/ vb *renifler* (*à répétition* & c'hwesheta) : c'hweshata e voued (Ph) *renifler sa nourriture*.

C'HWESHATADENN /hwestadøn/ Ku / /hwes'ata:døn/ b.-où *reniflement* : dre c'hwestadenn (C.Duro Ku *par reniflement*).

C'HWESPiñ /hʷespej/ vb *aspirer* : miz Meurzh a c'hwespa (an dour – Wi<FL *Mars absorbe l'eau / hespo* & c'hwist-...)

(C')**HWET** /hwet/ E (Lanrodeg < Ern. / LC) b.-où *houette* (*petite houe à sarcler - gallo idem*).

C'HWEVRER⁺ /xwɛvrɛr/ Ph, /hʷevrer/, a-w. (mis°) /fɛwr/, /fɛ:r/, /fø:r/ bih.-IG n. *février* (kmg Chwefror / Chwefrol – ALBB n. 461 c'hwevrer Ph / c'hwerver & 'hwèro / Go<RK C'hwerver) : lakad ar sistr e mis C'hwevrer *soutirer le cidre en février* & miz C'hwevrer 'ma ar gwellañ (Pll & /xwɛwr/ / mis c'hwèrw *février, c'est le mieux* & mis fer /fɛ:r/ Plevin Ph-E), e miz C'hwevrer ne vez ket re domm an dour (Ph) *en février l'eau n'est pas bien chaude*, Genver C'hwevrer / lan a zeùr er parkoùier (Wu<Belz RBG *janvier et février couvrent d'eau les champs*), mis c'hwerver a lar "ma mefe ar galloud 'neus miz k\Genver 'mefe laket un tu deus ar pod da skorna' ha'n heni èll da virvi' Ph<AT *février affirme que s'il avait le pouvoir de janvier il ferait geler tout un côté de la marmite et bouillir l'autre*, kontadenn Genver ha C'hwevrer (Luzel 19° *conte trad. Janvier & Février*), C'hwevrerig a c'hwèzh *février a beau souffler* & C'hwevrerig a c'hwèzh, 'c'hwèzh, (h)a lazh ar voualc'h war he neizh *Petit février (non bissextile de 28 jours) souffle, souffle et tue le merle au nid - adage / En février bon mesle doit nicher - gallo*), NF / *Février & Feuvrier* – gallo (miz bihan / C'hwevrer bihan ra ar wrac'h kozh kac'hat en he zi, Na vije seizh brozh dindanni - T<DG *bref février oblige la vieille à chier chez elle, portât-elle sept cotillons !* & gw. Meurzh gant e reverzhi / ar wrac'h hag he merc'h koulz ha hi).

C'HWEZ⁺ (1) / C'HWES° /xwe:z\ʷs/, /hʷe:z\ʷs/, & /hʷi:z\ʷs/ W g. (str.) *sueur* (Am.17° *carguet a hues rempli de sueur / Chuez brea odeur de brai - sperme, kmg chwys sweat*) : an c'hwez ag ar c'horf (W) *la sueur du corps* / c'hwèzenn (& dourc'hwez *sueur de peau / morc'hwes° Ph légère brume*), c'hwèz-beù (W & c'hwèz-brein (*tout*) *en nage* / tapet un hweis° Prl *attrapé une suée*), (get) poan ha c'hwez / e vez gounezet ar baradouez (rim. W<Drean huiz / baradouiz *du mal et de la sueur, c'est ainsi qu'on gagne le paradis*).

C'HWEZ^{Z+} (2) /xwe:/ KT / L /xwe:z\ʷs/, a-w. /fɛ:/ Ko g.(-où) *gonflement*, & *vanité* (kmg *chwydd swell-ing*) : g' ar c'hwez zo en e gorf *gonflé comme il est*, c'hwèz ha lorc'h *tout en vanité*, c'hwèz /fɛ:/ (Big.) en o fluñv *les plumes se gonflant*, ur sach-c'hwèz *une personne bouffie de vanité*, pilad

c'hwez (T<JG) *battre comme plâtre (anc' peau enflée)*, sko c'hwez e-barzh (ar rod) ! *gonfle bien la roue ! (avec la pompe > c'hwezerez)*.

C'HWEZAD /'hwe:zad\ɔ/, /'hwe:zəd\ɔ/, /'hweəd\ɔ/ g.-où *protubérance* : ur mell c'hwehad e-kreiz e gof (naer debret ganti un touseg – Y.Gow *une énorme protubérance au milieu du corps - en fait, un serpent ayant avalé un crapaud*).

C'HWEZADENN⁺ (1 / c'hwes-) /xwe'za:dən/ Ph, /hʷezadən/, a-w. /fe'a:dən/ Ko b.-où *suée, & corvée (par ext.)* : tapet ur c'hwehadenn (Karnoed Ku) *attrapé une suée*, tapet 'veze c'hwesadennoù^e neuse (Ph *alors on en attrapait de ces suées alors & c'hwehadenn TK<MxM / c'hweziadenn, cherrein un huizadenn W<Heneu / W<Drean ur falladenn, un hwehadenn*).

C'HWEZADENN⁺ (2 / c'hwez- & /fe\) /xwe'a:dən/ Ku, /xwe'za:dən/, /hʷeadən/, a-w. /fe\ Ko b.-où *gonflage, enflure (fig. – personne imbue d'elle-même - vantard Ku)* : ober un tamm c'hwehadenn *effectuer un petit gonflage*, ur c'hwehadenn leun gant dour (K-Wi<MC *ampoule remplie d'eau*) ; sell, ar c'hwehadenn-mañ ! *regarde-moi cet enflé ! & ur c'hwe'adenn (a zen Ph une enflure - pers.)*

C'HWEZADUR⁺ (1 / c'hwesadur^e) /xwe'za:dyr/, & /hwe'za:dər/ Ph, /hʷezadyr/ W g.-ioù *transpiration, suintement (NALBB n. 430)* : ar c'hwesadur^e a zevere war ar voger (Ph) *le suintement dégoulinait sur le mur (de la salle des fêtes embuée)*, (tanïet - treid) g'ar c'hwehadur (TK<RKB *pieds irrités - par la transpiration*).

C'HWEZADUR⁺ (2 / c'hwez^e-adur) /xwe'a:dər/, /xwe'za:dyr/, /hʷeadyr/, a-w. /fe'a:dyr/ Ko g.-ioù *bouffissure, enflure (au propre / chose enflée)*.

C'HWEZañ,-iñ,-o⁺ (c'hwez^e-) /'xweə/ Ph & /hweo/, /'xwe:za/ L & /hwew/ Ku, /'hwehã/ Go, /fei/ Ko, /hwẽujj/ Wi (& foeñviñ - W) vb *gonfler (en soufflant parfois & enfler ainsi), bouffir, & se dilater (br-kr 16° huezaff, kmg chwyddo to swell, iwg séid- /s'e:d/ to blow, puff, inflate & inflame / c'hwezhañ, a-w. drouguesket d-ll e peurunvan c'hwez^h* - padal 4 ger diforc'h hervez FK ; R.Gak Ku c1945 hoezet voan foned d'ar ger *j'étais pas peu fier de rentrer / c'hwe'o bar sier - da lakad bleud souffler dans les sacs plastique à farine & 'hweo an tan Pll<LR, tapet plouz da c'hwe'an an tan - kan. Ku<br.Morvan pris de la paille pour allumer le feu*) : c'hwezet oe he brec'h (Ph) *elle avait le bras gonflé*, c'hwe'et he fenn & o \fenn Pll *ayant la grosse tête (& koeñvet, deut koeñv de'he)*, c'hwe'o ar rod (Ku / c'hwe'et da rod & dic'hwe'et Ph & T<JG) *gonfler la roue*, c'hweziñ g' an dour *gonfler d'eau*, c'hwezet eo ar voger, tapet kof ! (Ph *le mur est gonflé, il a pris du ventre ! / baotet*), mes c'hwisi' a ra /z/ ar voger pa vez re domm e sal ar gouelioù *il suinte, le mur, quand il fait trop chaud à la salle des fêtes*, c'hwezhañ ur c'hwezbigell *gonfler une vessie*, ur paour c'hwezet (T<DG *un type fier quoique pauvre / alies Ph c'hwe'et 'vel'd un touseg^e fier comme pas deux, comme tout / train enni Pll<PM comme Artaban*), c'hwevet a lorc'h (Ku *bouffi d'orgueil / c'hwehañ Go enfler, gonfler*).*

C'HWEZAPL* /'hwe:zəb\p/, /xwe:zəb\p/, & /'hweəb\p/ Ph, /hueha.b\p/ Prl ad. *gonflable* : houad c'hwezhapl* (YG *canard gonflable*).

C'HWEZEK* (c'hwezeg^e / c'houzek - KLT) /'xwe:zəg\k/ Ph, a-w. (buan) /hwe.sk/, /hʷezeg\k/ W, var. /fe:zeg\k/ Ko niv. *seize (br-kr huezec / h-br hue & dec, NF Le Houëzec)* : ar bloaz c'hwezek *l'année 1916*, c'hwezek devezh & /'hwezək'te:vəs/ Ku (*sandhi*) *seize jours (pmezektez / 2 sunvezh)*, c'hwezek t\devezh 'oan chomet ban ospital (Ph) *je suis restée seize jours à l'hosto*, c'hwech' h kant c'hwezeg lur gig (Pll *308 kg de viande*), (ar bl. - mil naw c'hant) c'hwezek ha tri-ugent (1976) 'voe bet un amzer da 'hwezen (rim. Pll<PM) *1976 fut une année à vous faire suer*), Louis c'hwezek (J.Conan c1800 *Louis XVI*), c'hoari c'hwezek (W<Drean *jeu de l'aluette - syn. & c'hwezek ar poud ! estl. / t'as toujours raison !*), c'hwezeg-ugent *trois cent vingt*.

C'HWEZEKVED⁺ /-VET* /xwe'zegved\ɔ/ /hʷezegved\ɔ/ (c'hwezegved^o), a-w. /f\ Ko, /gød\ niv. *seizième* : ar c'hwezegved^e gwezh *la seizième fois*.

C'HWEZEKVEDENN /xwezeg've:dən/, /hʷezegvedən/, a-w. /f\ b.-où (*le, un*) *seizième*.

C'HWEZENN⁺ (c'hwes^e) /'xwe:zən/, /hʷezen/, a-w. (c'hwezienn) /'hwe:zən/ Ti, /'fe:zən/ Ko b.-où (*la / une...*) *sueur, (fig.) crise (plus usu' - KLT / W c'hwes^e)* : sall eo ar c'hwezenn /'hwe:zən/ (Ph T) *la sueur est salée, & ur c'hwesenn verw^e (Ph une sueur chaude / ur c'hwezenn yen une sueur froide*

& c'hwejnenn (var. TK<MxM), c'hwezenn yen an Ankoù (W<Drean) *la sueur froide du trépas*, (gonit e vara) deus c'hwezenn e dal (M.Prat T<RKB *gagner son pain*) à *la sueur de son front*.

C'HWEZER (1 - c'hwes-) /'xwe:zər/, /hɥizur/ W (huizour) g.-ion b.1 *personne qui sue & fait suer - fâcheux, goujat, importun* : dimezet eo an c'hwisour (W<LH en huizour *le "moco" est déjà marié / nouvelle promise & arg.Wi un "huizour" - bretonnisme vers Port-Louis, Morbihan...*)

C'HWEZER,-OUR⁺ (c'hwez-) /'xweər/, /'xwe:zər/, a-w.-our /hɥeur/ W, a-w. /'feər/ kl (& foeñvour) g.-(er)ion b.1 *gonfleur,-se* : ur c'hwezer rojoù *un gonfleur de roues*, c'hwezourig ! (W dim. / c'hwezo(u)r).

C'HWEZET⁺ /'xweədɔt/ Ph, /'xwe:zədɔt/ L, /hɥe:dɔt/, & /'feədɔt/ Ko ad. (diwar a-g.vb. / vb) *enflé,-e, & bouffi,-e, gonflé,-e (dont fig. - B. 1910 eur sac'h c'houeet)* : sac'h c'hwezet ! *espèce de bouffi !, c'hwez'et evel un to(u)s'eg ! (Ph alies fier comme tout), te zo c'hwez'et dit ! (Ph) toi tu es bien fier (auj.) !, ne oan ket re c'hwez'et ! (Ku - alies / fier fig. & fougeet) je n'en menais pas large !*

C'HWEZH⁺ (1) /xwe:zəs/, /hɥehx/ g.-où) *souffle* (br-kr huez, kmg chwyth / chwythiad *blast*) : ar souffles-mañ n'eus tamm c'hwezh ebed enni ken *ce soufflet est à bout de souffle* (& vb c'hwezhañ 'barzh ar soufflez* - T), laka c'hwezh e-barzh ! *fais-le souffler*, n'en deus ket c'hwezh ebed ken (T<JG *il n'a plus du tout de souffle / dialan & dianal-kaer*).

C'HWEZH^{HT} (2) /xwe:zəs/ Ph & L, /hɥe:zəs/, /hɥehx/, a-w. /fe:zəs/ Ko (& foeh W /fweh\x/) n.-ioù - b./g.-ioù (& c'hwichou Li /-enn-où) *odeur* (ALBB n. 337, NALBB n. 44 ; FK c'hwezh & c'hwezh mat / vat* T – br-kr 16° Ha huez mat, leuenez *bonne odeur, joie*, S.Barba 16° Pan santaff an huez anezaff *Quand j'en sens l'odeur*, Am.17° Chez brea *odeur de brai / carguet a hues rempli de sueur*, kmg chwaeth *taste*, iw-g-kr féth) : tri c'hwezh *trois odeurs*, c'hwezh ar c'hozh, ar gouez hag ar trenk *une odeur de vieux, de sauvagine et d'aigre*, ul loen marw a daol c'hwezh (Ph) *un cadavre animal produit une odeur*, c'hwezh mat* zo gwelloc'h evit trouz arc'hant (T<GK *bonne odeur vaut mieux que de l'argent*, o c'hwezh mat / c'hwezh-vat* /xwe:z'va:dɔt *parfum* / ne gleves° ket ar c'hwezh vad ? (Ph) *ne sens-tu pas la bonne odeur ? , le fumet (parfum & par ext. > parfumé louzoù c'hwezh vad°)*, krogiñ a rae ar c'hwezh e toull ar gorzailhenn *l'odeur prenait à la gorge*, pell zou eo aet he c'hwezh (Go / n'eo ket bet pell zo) *son odeur a disparu d'ici (pas vue depuis longtemps)*, c'hwezh fall *mauvaise odeur, malodorant*, c'hwezh ar mil matañ tra (Go *ironiq' une infection*), n'eus c'hwezh ebed ken deus outañ *il n'en reste plus aucune trace*, (Tun.19° c'houez) ur c'hwezh *turne ("creux" - arg.)* : mont d'ar c'hwezh / c'hroes (ti – lang koutur Elliant Ki<PF, ar c'hwezh zoursilh Tun. 19° *troquet*).

C'HWEZHAD /'xwe:zədɔt/, /hɥehadɔt/ g.-où) *souffle (de... - kmg chwythad,-iad blast / breath)* : daou c'hwezhad (W<Heneu) *deux expirations*.

C'HWEZHADENN⁺ /xwe'za:dən/ Ph, a-w. C'HWEZHIADENN /xwe'ʃa:dən/ L, /hɥehaden/ b.-où) *souffle(ment - kmg chwythiad / c'hwythad blast)* : ur c'hwezhadenn avel (K) *un souffle de vent (syn.)*, (dic'hwezhet) en ur c'hwezhadenn (*exprimé*) *dans un souffle*, da bep c'hwezhadenn à *chaque respiration* (& tenn-anal Ph), c'hwezhadennig buhez ! (Pevar Mab Emon / *pauvre carcasse !*)

C'HWEZHADENNIñ /xweza'deni/, /hɥehadenij/ vb (& n.vb.) *spirantiser, & spirantisation*.

C'HWEZHADUR /xwe'za:dyr/, /hɥehadyr/ g.-ioù) *soufflure, & mouchure* (c'hwéhadur - Go<KC).

C'HWEZHañ,-iñ⁺ (1) /'xwe:zə/ Ph (peuliesañ), /hɥehij/, a-w. /fe:za/ Ko (C'HWEZañ,-o /hwew/ Ku drouguesket a-w. - peurunvan - gant C'HWEZañ ; P. Proux 19° c'hwez ar muzik ! *souffle dans les instruments / C'houez er beuz - KLT ; B. 1908 tan - c'houeet gant dorn ub *quelqu'un a bien allumé l'incendie*) vb *souffler* (br-kr 16° huezaff, kmg chwythu *to blow* - ALBB n. 334 /hwea/ & /hweo/ - tan / R. Gak Ku 1945 an tan gwall ive zo hoezet / keuneud da 'hwéo an tan Gll-Pll) : selaou an avel é c'hwezhañ /e'hwe:zə/ *écoute le vent qui souffle & c'hwezha* 'a 'ra ! /'hwe:z/ (Pll) *ça souffle !, c'hweh* 'ta ! (Pll) *souffle donc !, deus pell* 'c'hwev an avel *le vent souffle de loin* (Pll / Pll<PM 'hweo 'rae ken kreñ an avel d'ont davet Kerloagen *le vent soufflait si fort en direction de Kerloaguen & c'hweo war an tan Plg<AT *souffler sur le feu en expirant fort**), c'hwezhañ en e vombard *souffler dans sa bombarde*, c'hwezh da fri ! *mouche-toi !, 'keit ha ma c'hwezho alan ennañ tant qu'il aura un souffle de vie*, gwechall e veze c'hwezhet e-barzh *on en mettait un coup autrefois, & c'hwe'o* 'barzh ! (Ph tan de'hi ! fraeo 'barzh), c'hwezhañ 'barzh ar soufflez (T<GK & *souffler d'impatience*), c'hwezhañ an tan & c'hwezo /'hwew/ an tan (Ku *activer le feu*), 'hweo war ar voujienn (Pll) *souffler**

sur la bougie, c'hwezhañ trubuilh er vro souffler sur les braises (fig. / fomenteur des troubles...)

C'HWEZHañ,-iñ (2) /'xwe:za/, /hwehij/ vb *odor*er (M.17° c'hueza *odor*er < c'hwezh, kmg chwaith *taste* & chweithydd : blaswr *taster* / c'huesaat *flairer* – NALBB n. 442 *flairer* c'hwes^ha & c'hwezhetat - var. E...)

C'HWEZHEGELL (var.) > C'HWEZHIGELL.

C'HWEZHENN⁺ /'xwe:zen/, /'hwe:zən/, /hʷehən/ b.-où (*une*) *senteur* (& c'hwezh mat /-vat, fall) : ur c'hwezhenn but *une odeur âcre*, c'hwezhennou a bep seurt *diverses fragrances* (*senteurs*...)

C'HWEZHER⁺ /'xwe:zər/ Ph, var.-our /hʷehur/, a-w. /'fe:zər/ Ko g.-(er)ion b.1 *souffleur,-se*, (f.) *soufflet* (à feu), (fig.) *personne curieuse*, & (m.) *insuflateur / pompe*, (*surn. du*) *gros dauphin* (& c'hwezher bras (*surn. du*) *cachalot* ; kmg chwythwr *blower* ; B. 1908 deut ar berr-alen d'ar c'hoerrien *les souffleurs furent essoufflés*) : an tamm c'hwezher fall-se (K *ce vilain curieux*), ur c'hwezher(ez)-tan /xwe're:rəs'tā:n/ Ph-T, /hʷezərəz\\$/ E, /hʷehərəz\\$/ & /æ.z\\$/ *boutefeu*, *brandon de discorde*, *pétroleuse* & ar C'hwezheurus /hwe'zø:rəz\\$/ (NL - L).

C'HWEZHEREZH /xwe'zɛ:rəz\\$/ Ph, a-w. /f\ /hʷezərəz\\$/ /hʷehərəh\\$/ g.-ioù *soufflerie*.

C'HWEZHETA /xwe'zetə/, & /hʷehəta(d)t/ vb *flairer* (*itératif* - E) & *subodor*er (& c'hweshata, c'hwesta E / Ph & c'hweshata - NALBB n. 442-3).

C'HWEZHIGELL⁺ /xwe'zi:gəl/ Ph, /hwi'zi:gəl/, var. C'HWEZHEGELL /hwezegəl/ E, /hʷehəjəl/ W, /hwi'ri:jəl/ Ko & /fi'zikəl/ Plz Ki, /hʷehijəl/ Prl (ALBB n. 335 /hwi'zi:gəl/ & /xwe'ze:jəl/ Are ; GR güezeguell / c'hwezhegell) b.-où *vessie* (& *loc' vésicule*, *bulle sur eau* W, drouguesket g' c'hwesigenn°), (fig. - *personne*) *bouffie d'orgueil* : ræt 'veze ur c'hwezhigell d'ar vugale da c'hoari (Ph) *on donnait une vessie (de porc) à jouer aux enfants*, ur c'hwezhigell, ya /xwé'zi:gəl/ (Pll / Plg<AT 'hwéziell ar pemoc'h), *petra 'vije graet gant ar c'hwezhigell ?* (gwechall - divin. / ur yalc'h-vutun) *à quoi ça servait ?*, ur c'hwezhigell d'ober ur yalc'h-butun (Ph) *une vessie servant à faire une blague à tabac* (& soroc'hell L, hoc'hkell / hoc'hken W & "okenn" W<Drean / pochoù c'hwezhigell e lein ar siminal).

C'HWEZHIGELLAJ /xwezi'gɛlaʒ\\$/ /hʷehijɛlaʒ\\$/ g.-où,-achou (*de l'*) *enflure* (meskaj etre c'hwez- ha c'hwezh-...)

C'HWEZHIGELLIñ /huijɛlɛj/ W vb *former des ampoules*, & *produire des bulles* (W<Heneu-GB « huigellein »).

C'HWEZHKEN /hʷehcen/ W g. (*loc' syn.*) *vessie* (huehquenn – W 1723 < AD / hoc'hken ALBB).

C'HWEZHUS /'xwe:zyz\\$/ /hʷehyz\\$/ ad. *soufflant,-e*.

C'HWEZIENN (var. T / c'hwejenn) > C'HWEZENN.

C'HWEZIGENN /xwe'zi:gen/, /hʷezijən/, a-w. (c'hwis-°) /hwi'zi:gən/, /hu'zi:gen/ Eusa, /fi'zigen/ Big. & Ko Ki b.-où & c'hwizigoù *vésicule* (h-br huisicou, br-kr huysiguenn, kmg chwysigen, & *vessie* Eusa) : *petra ar c'hwezigen ? (qu'est-ce que ça peut être?)*, kea g' ar c'hwezigen ! (Eussa) *va te faire voir !*, louzoù ar fizigen (Kap Ki *remède ad hoc*), & c'hwizienn paket o palat (Li<YR *ampoule faite à bêcher*).

C'HWEZIGENNIñ /xwezi'geni/, /hʷezijənɛj/, a-w. /hwi\ /f\ Ki vb *rendre ou devenir vésiculeux* (kmg chwysigennu *to vesigate*) & c'hwizienni' (Li *s'ulcérer – peau*).

C'HWEZiñ,-o⁺ (C'HWEZiñ°) /'xwe:zi/, /hʷezij/, a-w. (c'hwisi') /'hwi:zi/ Ph, /'hʷe:zo/ E, /hʷizɛj/ W, /'fe:zi/ Ko & /'fi:zi/ Plz vb *suer*, *transpirer*, & *suint*er (br-kr J. 16° Hac ef gant angoes oz huesaf *suant d'angoisse quant à lui*, Maz huesenn certain ha crenaf *J'en suais certainement et tremblais*, J. 16° Maz huesas ann goat *Où il sua le sang*, C'huezi ra an dour hag ar goad *Il sue l'eau et le sang*, kmg chwysu *to sweat*, & *to ooze / perspire* - ALBB n. 336 /'hwe:zə/ & /'xwe:zi/ Are) : c'hwesiñ° mat 'raemp (Ph) *qu'est-ce qu'on suait !*, & c'hwizi' mat ! (Moc'htrev Ph) *bien suer !*, c'hwizi' 'rae 'raok krigi' (Lerm al langour - Pll<PM) *il suait avant de commencer*, c'hwesiñ° 'ray ar c'hig bar seier (plastik - Pll) *la viande va suinter dans les sacs de congélation*, c'hwezi' 'ra (ar pastez - Ph) ! *le pâté ça suinte !*, c'hwisiñ° a ra ar vagor /'hwi:zi/ (Pll) *le mur suinte (dans la salle des fêtes lors de gros fest-noz des années '70s / un amzer da c'hwezen - rim. Pll<PM / sec'hor 1976 une météo à en suer*,

TK c'hwejiñ & c'hweja 'vel ur marc'h Ti<RKB *suer comme une bête - un boeuf / cheval*).

C'HWEZOR⁺ /'xwe:zor/, (var.) C'HWESOUR^e /'hwe:zur/ Go, /hwezur/ W g.(-ioù) *suage, sudation* (& c'hweser,-our *sueur...*)

C'HWENZUS (1 - c'hwes-) /'xwe:zyz\\$/ /hwezzyz\\$/ ad. *sudorifique*.

C'HWENZUS (2 - c'hwez²-) /'xwe:zyz\\$/ /hwezzyz\\$/ ad. *gonflant,-e*.

C'HWI (1) /xwi:/, /hwi:/ W, a-w. /fi:/ Big. Ki g.-où *évacuation (sous un talus & buse d'entrée de champ pour le passage de l'eau sous la route etc.)* : ar c'hwi, un toull-c'hwi, ar c'hwi er c'hleu(z) / nag a ya nag a zeu (rim. Big. - où rien ne va ni ne vient).

C'HWI⁺ (2) /xwi/, /hwi/ Ph, /hwi/, a-w. /fi/ Ko rag. (an eil gour lies, hag an eil gour penn-da-benn Wi ha K) *vous (h-br, br-kr hui, huy & chuy - J. 16° Chuy / huy - alies /-hu affixe, Buhez mab den 16° Deut huy ryal Venez réellement, kmg chwi & chi, iwg si, gln suis)* : c'hwi 'peus bet ho kwalc'h ? (Ph alies - kantin ar skol) *vous avez eu assez à manger ? (& vouvoient général Bas-Vannetais, Cornouaille centrale du quadrilatère Quimper-Brasparts-Corlay-Lorient < FM - rare vouvoient Pll sauf par respect envers des femmes âgées & contes trad. : kont. Yann al laer pe Bilz(ig) : "c'hwi", eme Yann d'e vamm), c'hwi paour-kaezh tud, n'oc'h ke' mad met da zizonañ ! (Pll<PM) vous les malheureux, vous n'êtes bons qu'à vous restreindre en privations, c'hwied & /'fiəd/ (Big.) voussoyeurs / chichiteux, personnes qui vouvoient davantage que leurs voisins : c'hwi zo fi'ed ! vous en faites des chichis (à vouvoyer ainsi !)*

C'HWIal /'xwial/, /hwiəl/ vb *vouvoyer* (TEal *tutoyer* / mont dre "te" & dre c'hwi).

C'HWIB > C'HWIP,-añ / FIBL,-iñ.

C'HWIBañ /'xwi:bə/, /hwiβə/ vb (var. C'HWIP-) *chipper, confisquer* (B. 1918 c'hwibet eveltan : tapet).

C'HWIBAN /'xwi:bān/, /hwiβān/ Ph, & /'xy:bān/ Eusa g.-où *sifflement (de bouche / syn. - br-kr 16° a huyban & C. Huiban, GR, kmg chwiban whistling)* : n'eus na tan na c'hwiban (Eusa Li) *il n'y a ni feu ni sifflement*, ma lavare dre e c'hwiban (kan. KL - *il s'exprimait dans un sifflement*), NF Huiban (Ph - lies heni & Kerglof - Ph) : ar C'hwiban.

C'HWIBANADENN /xwibā'na:den/, /hwiβānadən/ b.-où (*un tel*) *sifflement*.

C'HWIBANal,-at^{*} /xwi'bā:nal/, /hwiβānad\\$/ vb *siffler* (*syn. - C. huybanat & czutal, kmg chwibanu to whistle - ALBB n. 339 /xwi'bā:nat/ 1pt Eusa / supal 1pt Molenez - SUTal L & sutellat, futellat Ki / c'hwitellat & var. T-Go c'hwitellat ; B. 1905 an avel o c'houiban(n)ad* : an avel é c'hwibanal / c'hwibanat^{*} *le vent qui siffle (ainsi / c'hwitellat)*).

C'HWIBANATA /xwibā'nata/, /hwiβānata(d\\$/ vb 2 *siffloter (vb itératif)*.

C'HWIBANELL /xwi'bā:nəl/, /hwiβānəl/ b.-où *sifflet* : ur gou'tell-c'hwibanell (Eusa Li) *couteau servant de sifflet (trad.)*

C'HWIBANER /xwi'bā:nər/, /hwiβānər/ g.-ion b.1 *siffleur,-se (de cette façon)*.

C'HWIBANEZ /xwi'bā:nəz/, /hwiβānəz/ str.-enn(-où) *carottes sauvages (& Ph karotez moc'h, karotez gouez / faux chervis, gironelle, pastenague, moulette - Perros T<GK / panez* ?)*

C'HWIBED⁺ /hwiβəd\\$/ /'hwi:bəd\\$/ /'fi:βəd\\$/ Plz (GG) str.-enn-où *moucheron(s - kmg gwybed gnats, gallo "guibette(s)" id. / c'hwibu KLT)* : Toull C'hwibed (NL Ku), hiriv e vo ker an 'hwibed (W<Drean pa vez yen) *les mouchérons vont être chers aujourd'hui ! (tant il fait froid - hum')*.

C'HWIBETA /hwiβetad\\$/ W, /hwi'beta/ vb 2 *chasser les mouchérons, & (fig.) parler inutilement* (W<Drean emaint é c'hwibetat - kmg gwybeta *to catch gnats & to dawdle : flâner...*)

C'HWIBEZ^{*o} /'xwi:bez\\$/ /hwiβez\\$/ str.-enn-où *parasite(s), dont callosités (sous la queue des chevaux, vaches etc.)* : tennañ c'hwibez da ub *faire une crasse à q^{um}* & c'hwibez miñson (*arg. Tun. 19<NK) gale*).

C'HWIBI (var. E - MG<DG / Ku : FUBU - d-ll & c'hwibi pe fubi - Ph<AT / Pll sell 'ta ar c'hwibu & sell ar c'hwubu, ar fubu ! / Gll Pll /'fy:bi/ - gw. Pag.<GK & Li kubu / ar c'hubu...) - evel pa vije ur c'hemmadur > C'HWIBU.

C'HWIBON /'xwi:bōn/, /hwiβōn/ b.-ed *cigogne, bih.-IG cigogneau* (NF Guibon - Teleg. 22 / usu'

Ph ar signogn ! & NF Cigoign...)

C'HWIBU⁺ /xwi:by/, var. FUBU /fy:by/ K (ken ha ken alies) & /fy:bi/ Gilli / /fi:by/, var. /ky:by/ Pag. str.-enn-où *moucheron(s - dont sens divers fig.)* / C'HWIBED W & kmg gwybed & gwybedyn / cylionyn gnats (gw. ALBB n. 199 Ph fubi(g) /fy:bic/, fubi - Are & KT fubu) : c'hwibu zo eno 'hat ! *il y en a des mouchérons à cet endroit*, sell 'ta ! ar c'hwibu ! (Pll & c'hwubu / Pag. Li kubu & ar fubu / /fy:bi/ Gll-Pll & c'hwibi - E), ar c'hwibi / c'hwibu o torna° hag ar c'helien o tibella° *les mouchérons en plein battage et les mouches qui débarassent la bale de grain* (rim. Ph / fubu & fubi), c'hwibu oa war an daol (*hum' il y a crevettes au menu* & ober "fubu" deus chifretes° L), honnezh zo ur fubuenn *c'est une 'crevette' (fille toute menue)*, "kubu" a lavaromp (var. Pagan - NL Toull ar C'hubu L / Li<YR c'hwubu, Ph fubu pe c'hwibu & Pll ar c'hwibu... ar fubu ! & fubi - Gilli Pll / a-w. c'hwubu & ar c'hubu L), NL Kerhuibu (Kast Ki), & c'hwibu-luc'h (*lucioles*).

(C')HWIB- (huiboù - W<Drean / moch) > FIBL...

C'HWIBUA /xwi'bya/, var. FUBUA /fy'bya/ (& var. / c'hwibi, fubi...) vb 2 *moucheronner* (gw. / kmg gwybeta *to catch gnats - id.*)

C'HWID- (var. & NF *Le Huidoux E*) > C'HWED-...

C'HWIDER (W<Drean Ar vedig hag an c'hwider a oa dimezet o daou d'ar gwener *La fauvette et l'alouette se marièrent toutes deux le vendredi* / Ph ar c'hwidirig < an ec'hweder-ig *l'alouette - dim.*) > ALC'HWEDER.

C'HWIDIAD /xwidjad\ /, /hɥidjad\ / g. (ad.-iat* - h-br huitiat gl uomex, kmg chwydiad / chwydiad & chwydredd *vomit* / C'HWED- *to belch, vomit*) > vomitif.

C'HWIDOLENN /xwi'do:lən/, /hɥidolən/, var. (Ki) C'HWITALENN /xwi'ta:len/ Ki (NF Huithol) b.-où *anthrax, & pustule* (h-br huital, kmg chwydalen *watery blister - ampoule avec liquide*).

C'HWIDOLENNañ,-iñ /xwido'lənə/, /hɥidolənɨn/ var. C'HWITALENNiñ /xwita'leni/ Ki vb *former des anthrax...*

C'HWIL (1) > C'HWEL (Tun. 19°<NK / kmg chwyl-iau *course, event-s, change, revolution, rotation, turn...* & dychwel, ymchwelyd - h-iwg sel *turn* & kmg chwil *reeling - yn feddw reeling drunk* : mezw-du-dall / c'hwil,-en & chwyldro-ad *revolution...*) > C'HWIL - 2).

C'HWIL⁺ (2) /xwi:l/ Ph & L, /hɥi:l/, a-w. /hwe:l/ Ku, & /fi:l/ Ko, bih.-IG g.-ed *coléoptère (insecte)*, & b.1 (*fig.*) *coquin,-e, déluré,-e & loustic* > un "hwil" - *bretonnisme* Ph T alies... (br-kr 16° huil, M.17° huill 'escarbot', kmg chwil & ad., chwilen *beetle*, iwg cuil *fly* - gw. ALBB n. 338 *hanneton* c'hwil-derw - dre-holl & fil(ig)-dero°, c'hwil(ig)-mae Li / L c'hwil-tann, kuil-dero Ko ; P. Proux 19° eur c'hwil & neuze e voutan / donnan m'hallan / c'hwila - vb ; B. 1909 koat eta d'ar c'hwil-dero ! & ar c'hwil-dero ra prened gwenn *le hanneton produit des larves blanches*, B. 1909 treid siliou, dioukouarn c'hwiled & rim. Pll *pieds d'anguilles et oreilles de coléoptères* : ur c'hwil-dero° (zo ba boujou ar gwez Ph) *un hanneton (se trouve dans les pousses d'arbres)*, gwechall 'veze c'hwiled ken a fraoñve e-pad an hañv (Ph) *autrefois il y en avait tant de hannetons que ça vrombissait tout l'été*, bras 'vel ur c'hwil (Ph) *de la taille d'un coléoptère*, ar re-se zo bras 'vel ur c'hwil (Ph) *ils sont de la taille d'un hanneton*, hennezh en deus peder askell pe c'hwec'h 'vel ur c'hwil *il est à quatre ailes ou six tel un coléoptère*, ma zad-kozh a ouie kement hanw ar c'hwiled (Pll) *mon grand-père savait le nom de tous ces insectes*, hemañ zo ur c'hwil *c'est un coquin* & te zo ur c'hwil 'vat ! Ph - d'ur bugel... *toi, tu es coquin !* & W un c'hwil, un 'huil' *bretonnisme usuel* / NF Huilizen & c'hwilig), treid siliou ha diskouarn c'hwiled (rim. B. 1909 *pieds d'anguilles et oreilles de hannetons*), ema ar c'hwil ganin (L<DG ne'm eus ket chañs *j'ai le bourdon*), c'hwiligou (petits *coléoptères divers / hannetons, & coccinelles* Ki<GG / filou Plz<GG) ; c'hwil an aotrou Doue (Pll c'hwil 'n aotrou Doue - c'hwil bihan & c'hwilig an aotrou Doue - K-Wi, c'hwil(ig)-Doue - NALBB n. 247 *surn. de la coccinelle, dite 'bête à bon Dieu'* / c'hwil an diaoul (gw. / c'hwil-du), NL Toull-c'hwiled (Pañvid-ar-Beskont / Toul an huilet - Plourivou Go), & gw. NF Huilizen (& Huillisen ? - OF 22), c'hwil-aour (ALBB n. 338 1 pt San Seo Lu / c'hwil-dero° *syn. : hanneton*), & cétoine, c'hwil an avaloù-douar (*dér.*) *doryphore* (& dorifor-ed), c'hwil an diaoul (Ph / c'hwil-du - o-daou & broc'h an diaoul Go<KC) *bête du diable*, c'hwil-derw° (Ph & 'hwil-derw Go / E<ND c'hwilderved l., a-w. c'hwil-mae, c'hwil-tann L - ALBB n. 338 & ur c'hwilig-derw, ur c'hwil(ig)-mae, a-w. > fil-dero° & 'filig-derw' Big. Ki & kuil-dero Ko

1pt usu') *hanneton* : n'eus ket ken c'hwiled-derw evel gwechall ! (Ph c2000 *il n'y a plus de hannetons comme autrefois*), bremañ (nevezamzer 2020) e vez gwelet c'hwiled en-dro (T) *maintenant (à l'heure du confinement), on revoit des hannetons*,
c'hwil-Doue, bih.-ig- (& /hʷilic'tuwe/ W-Ki) *coccinelle* (& c'hwil an ao. Doue / buoc'hig-Doue),
c'hwil-dour *dytique*,
c'hwil du (Ph) *timarque* (Timarcha tenebrosica / *appr^t cafard, carabe*),
c'hwil glas *cantharide*,
c'hwil-greun *charançon* (& c'hwil-kos^s),
c'hwil-kaoc'haer /xwi.l ko'xɛ:r/ Ph alies & T<GK : hemañ eo ar c'hwil-kaoc'haer / c'hwil-kaoc'h-revr (kaoc'h & revr) & c'hwil kaoc'h-saout (Trebrivan Ku) *bousier* (*syn.* Ar Men n° 53 / 32),
c'hwil-koad *bupestre*,
c'hwil korneg *cerf-volant* (M.17° huill cornoc / *syn.* Ph<AT c'hwil sant Yann & c'hwil korn - W<Drean),
c'hwil-kos^s *charançon* (& c'hwil-greun / kos^s),
c'hwil-krug *lucane*,
c'hwil-mae /xwil'mæ/ L - 2 pt bih. Li c'hwilig-mae *hanneton* (*loc^t - syn.* / c'hwil-derw, c'hwil-tann - gw. NL <-tann & an Danno(e)d, Tannojou / Dervenec...),
c'hwil-mestr /hʷil'mestr/ g.-mestred *pluvier* (*loc^t - /xwil'mestr/ - Eusa*),
c'hwil-patatez (T<GK & c'hwil an avaloù-douar / *doryphore*),
c'hwil sant Yann *cerf-volant* /xwilsän'jän/ (Ph<AT, c'hwil-ed sant Yann I. & c'hwil korneg),
c'hwil-tann /xwil'tän/ L 3 pt & a-w. /tän/ KL, Eusa & c'hwil-mae (*loc^t*) *hanneton* (c'hwil-derw),
c'hwilig-drez^{*o} /xwilij'drez\s/ (*loc^t*) *frelon* (& 'c'hwilioez'^{*o})
C'HWILañ,-iñ⁺ /'xwi:lə/ Ph, /'hʷi:li/, /'hwi:lã/ /hʷilɛj/ vb *baiser, sauter* (*q^{um}*) : c'hwilet 'noa ur plac'h (Ph) *il avait niqué une meuf* (*sauté, voire violé* - PII : c'hwiled anehi ! - GII-PII & c'hwilet 'neus e wreg ! *il a - même - violé sa femme !* / c'hwiliañ & c'hwilerien) & c'hwilañ pe ka'd kann (Go<RK *baiser ou se bagarrer*).
C'HWILASTRENN (& var. Big. > filastreñn / milastreñn & kelastreñn - GR qelastreñn & guy-baguette, houssine) > KELASTRENN...
C'HWILER⁺ /'xwi:lər/, /hʷilɛr/ g.-ien b.1 *sauteur,-se* (*popul^t*), & *as* (*gars*) : c'hwilerion Boulvriag (eme re Lanruen - klevet ganin alies en Gwengamp *les "fouilleurs" / queutards ? - gars de Bourbriac censément*).
C'HWILETA /xwi'lɛta/, /hʷilɛtaðt/ vb 2 *hannetonner*, & n.vb, (*fig.*) *rôder* (kmg chwilota *to pry*) : ar c'hwileta *la chasse aux hannetons*, chom da c'hwiletat (W<Drean *rester oisif... / c'hwilostat*).
C'HWILETAER /xwile'tɛ:r/, var.-(a)our /hʷilɛtur/ W g.-ion (b.1) *chasseur de coléoptères, (fig.) rôdeur,-se* (c'hwileta a vez egraet kent gant ar vugale d'ar yaou - 22).
C'HWILGRAKañ /hwil'grakə/ K vb *glandouiller* (Fouen Ki<PYK - c'hwil & g\krak / chwilmanta(n) vb kmg : chwilota *to pry*).
C'HWILGRAKER /hwil'grakər/ K g.-ien (b.1) *glandouilleur,-se* (Ki<PYK / c'hwiletaer & c'hwiloster / filoster...)
C'HWILH var. ? & ar c'hwilh-mestr - Eusa Li<AGB *pluvier - syn.* > C'HWIL...
C'HWILiañ /'xwilja/, /hʷiljɛj/ vb *fouiller* (kmg chwilio *to search*, & *delve*, h-br hoeliom / c'hwilañ Ph & 19°<P.Proux *surt^t baiser...*) : c'hwiliañ an ti *fouiller la baraque*.
C'HWILIER /hʷiljɛr/ W g.-ion *boîte à aiguilles* (*en bois*).
C'HWILIG (bih.-IG & c'hwilig-Doue / fil(ig) - Ki / filou...) > C'HWIL...
'c'hwilioez'^{*o} /xwi'ljo:rez\z/, /hwi'ljo:rəz\z/ (*frelon* / c'hwilio^r-ez - PELL.18° & kmg chwiliores / ? C'HWILIG-DREZ).
(C')HWILIZENN (NF Huilizen, Huillisen 22 / var. Groe huilizan / c'hwervizon...)
C'HWILKAOC'HA /xwil'koxa/, /hʷilkoha^{dt}/ vb 2 *chercher des insectes* (*coléoptères...- EE / c'hwil-kaoc'haer Ph & T*).

C'HWIL-KAOC'HAER /'xwi.l ko'xɛ:r/ Ph & T<GK *bousier* : hemañ eo ar c'hwil-kaoc'haer & c'hwil-kaoc'h-revr / c'hwil-kaoc'h & c'hwil kaoc'h-saout (Trebrivan Ku > C'HWIL...)

C'HWILOSTañ,-at⁺ /xwi'lɔstə/ Ph, /hʷiloʃtad\ / a-w. – var. ('tre meur a wech) C'HWILOSTETA /hwilo'steta/ var. FILOSTad /fi'lɔstad\ / T, /filɔscad\ / E vb *vaguer* (& *faire l'importun* / c'hwil & lost - kmg chwilota & chwilmanta(n), chwilenna *to pilfer; to pry - chaparder; forcer au pied-de-biche*) : pa deu du-mañ da c'hwilostad (Ph *quand il vient traîner chez nous*), pa welan ar paotr kozh o tont da filostat *quand je vois le vieux venir s'imposer...*

C'HWILOSTER /xwi'lɔstər/, /hʷiloʃtər/ var. Ki & T - FILOSTER /fi'lɔstər/ g.-ien b.1 *importun,-e* : hennezh zo ur c'hwiloster *c'est un importun / une importune* filosteres eo-hi !

C'HWILOSTETA (vb *itératif* - var. - C'HWIL /-LOST-) C'HWILOSTañ.

C'HWILTOUZ /'xwiltuz\ /, /hʷiltuz\ / g.-ed *moutard* (& c'hwitous /-ouz-ed).

C'HWINT(IG /-IK* - L & "c'hwinti" / c'hwiti) > C'HWITIG...

C'HWIP⁺ /xwib\p/, /hʷib\p/ (bih.-IG) g.-où *sarcloir* (*plutôt long*), (*loc'*) *boucle à groin* (*porcs etc.* - Wi - kentoc'h c'hwib / c'hwep Go *sarcloir - outil*) & g.-ed *escroc* : seizh laer 'renker ka'd evid ober ur c'hwip (*adage 7 voleurs pour en faire un* & Go<RK laer bras / kizell toer da c'hwennat : ur c'hwip 1,30 m), c'hwip-laer > /xwib'laer/, /hwiblər/ (a-w. c'hwiblaer *escroc* / riblaer), & (bih.-IG) c'hwipig (*clitoris* T / Ph ruz he mezenn – d'ar wiz, & d'ar plac'h *elle est clitoridienne !* & Prl meisenn^e < mes^e *glands*).

C'HWIPañ,-iñ⁺ /xwipə\ / T, /hʷipej\ /, var.-ATA /-etat*AT & /hʷipətad\ / W vb *chaparder, escroquer, & sarcler* (a-w. - var. "c'hwibañ" / c'hwepañ Go) : c'hwipañ dilhad *chiper des fringues*, c'hwipañ n'eo ket laerezh ! (T<GK *chaparder n'est pas voler*), hi a veze c'hwipet evel-se *elle se faisait escroquer ainsi*.

C'HWIPATA (vb 2 & var.) > C'HWIPañ.

C'HWIPAT(A)OUR (W) > C'HWIPER.

C'HWIPER⁺ /'xwipər/, var. C'HWIPETOUR /hʷipətur/ W (& c'hwipat(a)our) g.-ion b.1 *chapeur,-se, & sarcler,-se* (*sur.* & c'hwep-askol T *coupe-chardons* / un digaoles^e Pll *coupe-chou* > *bretonnisme* / *machete*) : hennezh zo ur c'hwiper (T / Go & c'hwep) *c'est un chapeur / un filou !*

C'HWIPETat* (var. - E) > C'HWIPañ.

C'HWIPETOUR (var.) > C'HWIPER.

C'HWIPIG (T - bih.-IG) > C'HWIP / C'HWEP (Go).

C'WIRIGN- > C'HWIRIN(I)-al...

C'HWIRIN- (penngf vb / c'hwirign) > C'HWIRIN(I)al...

C'HWIRIN(I)ADEG⁺ /xwiri'na:dɛg\k/, /hwiri'na:dɛg\k/ Ku b.-où & 2 *hennissements* (*coll.*)

C'HWIRIN(I)ADENN⁺ /xwiri'na:dɛn/ L, /xwiri'na:dɛn/, /hʷirinadɛn/, var. \wedge v b.-où (*un*) *hennissement* : ar gaseg^e a rae diw pe deir c'hwirinadenn *la jument poussait un ou deux hennissements* (gw. Ph g(w)rizinkadennoù & gourriziadenn / skroñjadenn...)

C'HWIRIN(I)al⁺ /xwi'ri:nə/, /hurinad\ / a-w. C'HWIRINial / C'HWIRIGNat* /xwi'rijnəl/, /hurijnal/ var. GWIRINiat* /gwi'rijnəd\ / Ku vb *hennir* (h-br guirgiram, kmg gweryru, chwyrnu, & Ph gwriskal^e, gourrizial L, skrimpal W, & kristilhad, skroñjal - ALBB / richanal a-w. & gw. NALBB n. 326 *hennir* ; B. 1908 / Dp - e gezek o c'houirinal *ses chevaux hennissant*) & (kezeg) a c'hourigne / a c'houriche (vb gourrizial - T<JG / "heurnet" - E<Evid ar brezhoneg - kent).

C'HWIRIN(IEG) /xwi'ri:nɛg\k/, /hʷirinɛg\k/ ad.(-ek* & g.-ien b.1 / NF Le Guirinec – Teleg. 22) *hennissant* (*souvent ou par tendance...*)

C'HWIRIN(IEr)⁺ /xwi'ri:nɛr/, var.-our /hʷirinur/, a-w. /hwi'rijnər/, /hʷirijnər/ g.-ion b.1 (*bête*) *hennissant(e)*.

C'HWIRIN(IE)REZH⁺ /xwiri'nɛ:rɛz\ /, /hʷirinɛrɛh\ /, a-w. /hwiri'nɛ:rɛz\ /, /hʷirijnɛrɛz\ / E g.-ioù *hennissement(s - en série / syn.)*

C'HWISP /hwisp/ str.-enn & g.-ed (E - *loc'*) *moucheron* : c'hwisped (Karnag Arv.W<Drean *id.* /

c'hwibed & gwybed kmg gnats - id. / guibettes - gallo).

C'HWISPAD > C'HWISTAD.

C'HWIST⁺ /xwist/, /hwiʃt/ g.-où (*battant de fléau* (& fust ar freilh), (l.-où /-elloù) *prêles* (*plantes à grosses tiges -Equisétacées-*) : gwechall e veze dornet g'ar c'hwist *autrefois on battait ainsi au fléau (à battant)*, kouezhet evel un taol c'hwist (Ku & T<GK *tombé comme une masse, pesamment & s'abattant violemment*), stag mat e c'hwist (T<GK mad e jeu à l'aise - "Breizh" / *dans ses baskets etc.*), c'hwist d'am doustig & c'hwistamdoustik* ! (B. 1905 c'hwitam-doustik !) *ventrebleu* !

C'HWISTAD⁺ /xwistəd/, Ph & T, /hwiʃtad/, var. (C'HWISPAD) /'hwispad/ E g.-où *coup cinglant, & bonne distance ou toute quantité appréciable* ; B. 1913 rei eur c'hwistad d'an Turki / lazhadeg - da zont - an Armenianed *donner une bonne correction à la Turquie* : (roet) ur c'hwistad gant e vazh (T) *un bon coup de son bâton*, daw 'vo din mont d'ober ur c'hwistad du-se g' ar falc'h (Ph / linad) *il va falloir que j'aille couper tes orties à la faux (vite fait bien fait)*, ur c'hwistad mat 'hent /ma'ten/ (Ph / TK<RKB *une bonne tirée*), ur c'hwistad pelloc'h (Pll à pas mal de distance de là / Tu & ur pellad), chom ur c'hwistad (eno) *rester un long ou bon moment*.

C'HWISTAñ,-iñ⁺ /xwistã/, /hwiʃtɔj/ vb *cingler, & foncer, se dégrouiller* : c'hwistañ an aod (T) *battre la grève*, c'hwistañ 'res 'ha' ! (Ph & T *tu en mets un coup, ça !* & c'hwistañ, c'hwistañ, a lare ar c'hemener, me'm eus ur sizailh 'droc'h kig ha lêr hag a droc'h an diaoul dre an hanter - rim. T<DG *c'est ça, disait le tailleur, j'ai des ciseaux qui coupent la viande, le cuir et le diable par la moitié !*) & n'eo ket kat* da c'hwistañ (ganit T<GK) *il n'est pas capable de rivaliser (avec toi)*.

C'HWISTANTIN /xwis'tãntin/, /hwiʃtãntin/ g.-où) *philtre (d'amour)* : da brenañ ur c'hwistantin (kan. K) *acheter quelque philtre*, dour c'hwistantin (T<JG *potion magique*).

C'HWISTATA /xwi'statə/, var.-etat* /hwiʃtətə/ W var. C'HWISPETat* /'hwispətə/ E vb 2 *cingler approximativement (itératif / plusieurs fois à l'aveugle), corriger (& rosser copieusement)*.

C'HWISTELL⁺ /xwistəl/ T, /hwiʃtel/ b.-où *sifflet* (Go-T var. / c'hwitell), & *anneau pour empêcher les cochons de fouir* (Go<KC) & (l.-où / c'hwistoù) *prêles (des bourbiers -Equisetum fluviatile-, kmg chwystyllau) & c'hwistell-où mor* (Go<KC *anémone de mer*).

C'HWISTELLat⁺ /xwi'steləd/, T, /'hwistələd/ Go, /hwiʃteləd/ vb *siffler* (memes tra / c'hwitellat : arabat dit c'hwistellat ! T<GK *il ne faut pas siffler & pa c'hwistell ur plac'h... quand une fille siffle / c'hwitellat deus noz - Ku tabou anc' / c'hwist'llat moc'h Go<KC appareiller ainsi - les porcs*).

C'HWISTER⁺ /xwistər/, var.-our /hwiʃtur/ g.-(er)ion b.1 *fonceur,-se* : te zo ur c'hwister (Ph / c'hwistad hent...) *toi, t'es un fonceur*.

C'HWISTETat* (var. - E-W) > C'HWISTATA (vb 2)

C'HWISTIM⁺ /xwistim/ Go (*est-ce que*) *vraiment* (& vistim diwar : c'hwistim vous estimez) : c'hwistim eh i ? (& c'hwistim hag-eñ 'h i) *penses-tu y aller ?*, hennezh zo deus ar vro, c'hwistim ? (& L.Clerc E 1901 *croyez-vous qu'il est ou soit du pays ? / c'hwel ! E & c'hwel aze T < c'hwel 'wel !* & W m'en estim & ur memestim eutru *un soi-disant monsieur (mot à mot "moi-disant" !)*

C'HWI(S)TOC'H /xwistəh/, a-w. /'hwitəh/, /hwiʃtəh/ & /xwi'təhen/ str.-enn-où *cloque(s) : ampoule(s) de peau, & matefaim (grosse galette)* : ur c'hwistoc'henn en he daouarn (K *une ampoule aux mains - klogor str.-enn-où / klohor-enn Ku cloque & "cloche" & (pe)moc'h bihan he daouarn*).

C'HWI(S)TOC'HENNañ,-iñ /xwistə'hənə/, a-w. /xwi'tə'hənə/, /hwiʃtohenɔj/ vb *coquiller, former une ampoule* : c'hwitoc'hennet ar c'hroc'henn (*la peau ainsi irritée & les mains he daouarn - Y.Gow*).

C'HWISTOM /xwistəm/ g.-où *fronde pour lancer des cailloux* (Li<YR = c'hwistell / bazh-talm > batalm & gwaltrom Plz / flêch T & Ph lañs-pichon).

C'HWIT (1) /hwiʃt/ Ki (lang.kouter) adv. (arg.) *point (de... / KUIT - kemm. K<H > 'huit) : hi'w 'vo huit kailh aujourd'hui il n'y aura point de thune (en paiement de q.chose - BTP<BL 1/139 > indisponible) & gw. (?) NF Dilhuit (Gourin < Teleg. / Le Huitou - Wi).*

C'HWIT (2 : Troc'h e c'hwit ! - d'an evn - *coupez-lui le sifflet / zizi* > C'HWITELL).

C'HWIT- (3 - vb) > C'HWITAñ,-iñ /-out* (T / intrans. & fin frazenn : aon da c'hwitout !) & NF...

C'HWITADEG /xwi'tadəg/, /hwiʃtadək/ b.-où & 2 *fiasco (général & un vrai "four" - arg.)* : pe(be)zh c'hwitadeg !

C'HWITADENN⁺ /xwi'ta:dən/, /hɥitadən/ b.-où (*un*) *échec* : ur c'hwitadenn eo bet *ce fut un échec*, ur mell c'hwitadenn *un sacré flop*.

C'HWITALENN (var. / NF Huithol - E) > C'HWIDOLENN.

C'HWITañ,-iñ,-o,-out⁺ /xwitə/ Ph, /hɥitɛɲ/ & a-w.-out* (d-ll / fin ur frazenn) /'hwitudt/ T vb *échouer*, *rater* (& *faillir*, *louper* - B. 1905 e c'houtfont var o zaol / brezoneg *ils louteront leur coup* - *s'il s'en prennent au breton* & c'hwita war he zaol - L.Fl. *louper son coup*) : c'hwitet en deus war e daol *il a raté son coup*, c'hwitet 'm boa an oferenn (Ph) *j'avais loupé la messe*, biken ne c'hwito (mammenn *source*) *jamais elle ne manquera (tarira)*, c'hwitet ! (Pll ar bazenn - direizh / Ki<KK) *loupé ! (la marche inégale, trompeuse)*, kentoc'h e c'hwito (T) *ça manquera plutôt*, aon da c'hwitout (T) *peur de rater*, c'hwitet eo he c'halon *son coeur lui a fait défaut*, ma alan a c'hwit din *je manque de souffle*, lec'h eo c'hwitet ar masoner (Go<RK mañsoner - gallo *là où les maçons n'ont pas mis de pierre* > *prends la porte, sors d'ici !*), c'hwitet chom (e-barzh Tu *ayant failli rester*), ne c'hwit ket (& var. W ne huit...) *il ne laisse pas de... & il est passable (par ext. - W - passablement)*.

C'HWITANÑS /xwitāz\ə/, /hɥitāz\ə/ b.-où *déchéance*.

C'HWITELL /xwitəl/ L, /'hwitəl/ Ph, /hɥitəl/, a-w. /'fytəl/ Ko (& sutell / c'hwistell Go<RK & Tu) b.-où *sifflet*, (fig.) *chantepleure*, & *zizi (sexe m.)*, (estl.) *flûte !*, (l.-où) *prêles* (E / c'hwis(telloù) & *variété d'algue -Fucus nodolus-* (kmg chwît *whistle* / chwit *swift*, & chwit-chwat *changeable, fickle*, h-iwg fet > iwg fead /fad/ *whistle* & feadóg *flute* & gw. ALBB n. 339 / vb C'HWITELLat) : ar mestr-skol gant e c'hwitell *le maître et son sifflet (anc' - Ph / ti Tilli kent contre-maître au sifflet)*, c'hwitell ar varrikenn *la chantepleure*, c'hwitell ar paotr bihan *le zizi du petit*, me 'droc'ho ho c'hwitell ! (W<Drean *je vous couperai le sifflet*), redeg ar c'hwitell (Lu / c'hwitez) *courir la gueuse (chercher l'aventure)*, & c'hwitell ar c'hog (K loc') *coque lisse (coquillage)*, ur c'hwitell-gorz *un chalumeau (Mus. / chalami)*, c'hwitelloù tevinier / c'hwitelloù avel (Li) *ganivelles*, c'hwitelloù-chas (Arv.T<GK *prêles* / c'hwist(ell)où, & lostoù-marc'h), Maner ar C'hwitell (NL Helias / redeg ar c'hwitell), NF Huitel, NL stang ar c(h)ouitel (Pll & kont. / Huitell Plaeraneg Go), & ur c'hwitellig (bih.-ig /-eg - K-Wi<MC *quelqu'un qui siffle sans arrêt*).

C'HWITELLADEG⁺ /xwite'la:dɛg\k/, & /hwite'la:dɛg\k/ Ph, /hɥiteladɛg\k/ b.-où & 2 *sifflements (coll.)* : c'hwitelladeg g' an holl (Ph) *tout le monde siffrait (de concert)*.

C'HWITELLADENN⁺ /xwite'la:dən/, /hɥiteladən/ b.-où (*un*) *sifflement* (B. 1911 eur c'houtelladen *un sifflement* & B. 1907 iô en tren, eur c'hwitelladen *en voiture au coup de sifflet !*) : ur c'hwitelladenn a-raok komañs (Ph) *avant de s'y mettre ou de rentrer en classe un coup de sifflet* (& un taol c'hwitell / W un 'hwitelladenn).

C'HWITELLat⁺ /xwi'teləd\ə/ Ph, /hɥitələd\ə/ E, a-w. /'fytələd\ə/ Ki & Are vb *siffler (syn. & c'hwistellad - var. T / L - SUTal & sutellat - ALBB n. 339 & C. Czutal)* : gwechall 'c'hwitelle an dud 'n ur labourat gant kezeg (Pll) *autrefois les gens siffaient en travaillant avec les chevaux*, c'hwitellat ha kana' (kan. Ar paotr bihan savant ha disoursi Ph<Goadeg *siffler et chanter*), ha veze c'hwitellet *puis on siffrait*, tud o c'hwitellat diouzh noz (sin fall Ph *des gens siffant la nuit - mauvais augure*), n'eo seblant vad klevet merc'hed 'c'hwitellad^e (Ku) *ce n'est pas un bon présage d'entendre les femmes siffler*, pa c'hwitell ur plac'h vihan e pleg ar Werc'hez he fenn (T<GK / c'hwistellat *quand une petite fille siffle, la Vierge en courbe la tête - tellement c'est impudique*), c'hwitellat d'ub, d'ur jao *siffler q^{um}, notamment son cheval (à l'oreille du cheval)*, pa c'hwitelle an tan (W<Drean *quand le feu siffrait ainsi*), kas^s da c'hwitellat (gioc'hed, & mouilc'hi da Venez Are - *faire siffler, fig. & envoyer sur les roses* / kas ub da sutal L & Ph kerzh da lus^a ! - da Goad Frew).

C'HWITELLEG /xwi'teləg\k/, /hɥitələg\k/ g.-ien/-ion (b.1) *titi - gamin / de Paris !* (& c'hwitellig / c'hwiteller & c'hwiteller-noz) : piw^e eo ar c'hwitelleg-mañ ? *qui c'est ce titi ? (ce gamin...)* & NF.

C'HWITELLER⁺ /xwi'telər/, var.-our /hɥitelur/ W g.-ion b.1 *siffleur,-se, (f.) & sirène, (m.)* & (*sur. du*) *courlis* Ku<RG (& Pll ur c'hwiteller - lapous / ar paotr-saout - JF & S.Serves Ku / YEP) : ur c'hwiteller mad^e out ? (Ph) *es-tu bon siffleur ?*, ar c'hwiteller-noz (& Pll *lutin*) *siffleur qui égare (la nuit)*, un taol c'hwitellerez* (dornerez T<RKB *un coup de sifflet - de la batteuse à vapeur etc.*), & ur c'hwitellerez-tro *une sirène (alarme)*.

C'HWITELLEREZH⁺ /xwite'lɛ:rəz\ə/, /hɥitelərəz\ə/, /hɥitelərəh\ə/ g.-ioù *sifflement(s - divers)*.

C'HWITELLIG (bih.-IG) > C'HWITELL.

C'HWITELLUS /xwi'telyz\s/, /hʷitelyz\s/ ad. *sifflant,-e* (produisant un bruit sifflant).

C'HWITENBOUD /hʷitenbud\t/ W (lang.kem. : odevi / c'hwit & en... ? - n. - du) *tord-boyau*.

C'HWITET (a.g.vb / NF *Houitté* – T) > C'HWITañ,-iñ,-out*...

C'HWITEZ*° /'xwitəz\s/, /'xwitez\s/, /hʷitez\s/ (c'hwites° b.1 diwar C'HWIT-) : redeg ar c'hwites° (*courir la prétontaine*, & gw. / c'hwitell, & c'hwiti...)

C'HWITI /'xwiti/ L & var. (c'hwinti) /'xwinti/ L n. (l. - loc'.) *appétence* (*sexuelle surt' : libido*) : kaout c'hwiti (Pag. Li), c'hwiti 'peus ?, deuet c'hwiti dezo (GK troi. O'Casey - c'hoant c'hoari, & c'hoant paotr / plac'h Ph & friantis°, goudig Lu & tan en o gaol, tan o revr... - Ph T...)

C'HWITIG° /'xwitig\k/, /hʷitij\c/, a-w. (c'hwintig) /'xʷintig\k/ Eussa Li g.-ed *raté*, & c'hwitig du *variété de petit lieu* (L / NF Huitric K), & c'hwitig gwenn (*loc'*) *petit merlan* : c'hwitiged (Eusa Li).

C'HWITiñ (var. W huitain) > C'HWITañ...

C'HWITOC'H(ENN) > C'HWISTOC'H.

C'HWITOL- (NF Huithol - E / c'hwitalenn > C'HWIDOL...)

C'HWITON /'xwitõn/, /hʷitõn/ (W), a-w.-oun (c'hwitoun) /'xwitun/ L g.-ed *sterne naine* -Sterna albifrons- (diwar c'hwit- / c'hwitig & var., NF Huiton & Chuiton - gw. Li SKRAV & skravig /-ik-ed & skrew *sterne* / gouelan(ig) & gwennili-mor...)

C'HWITORELL /hʷi'to:rəl/ NF Huitorel (Ph / ? iwg, eme-int, hiniennou hag a zoug an anv-se) : mab ar C'hwitorell / Huitorel (Pll).

C'HOUITOU (NF Le Huitou - Wi<Teleg.) > C'HWIT.

C'HWITOUS° (ad. & NF Le Huitoux, Le Huitouze 56...) > C'HWITOUZ*

C'HWITout* (T - d-ll fin frazenn / *intrans.*) > C'HWITañ...

C'HWITOUZ° (C'HWITOUS°) /'xwituz\s/, /hʷituz\s/ g.-ed,-ien (c'hwitoujen, c'hwitouchen) /-ion (& b.1) *minus* (& fitouz* - T<GK / *trogodyte*) : ur c'hwit(l)touz eveltañ ! *un minus comme lui* ! (diwar c'hwit- / c'hwiltous - var. / c'hwil & ? tous, NF Le Huitouz° Teleg. 56, 22... & NF Huitoux, Le Huitoux - T) & c'hwitouz (T<GK / ur fitous°, laoutous° & doueig, drewennig / roueig : laouenan(ig) *roitelet* - syn.)

C'HWIT(R)- (NF *Huitric* Ki, bet person Pll kent & Teleg.22... / *huître* < ostrea & gr - istr / estr W).

C'HWRIZINKal (kemm. 4 / é & o - vb G(W)RIZINK- Ph *hennir*) > GWRIZINKal.